FORUM

sosyalizm meseleleri:1
YOLLAR VE MODELLER

16 ŞUBAT 1970 — SAYI : 374 — 150 KR.

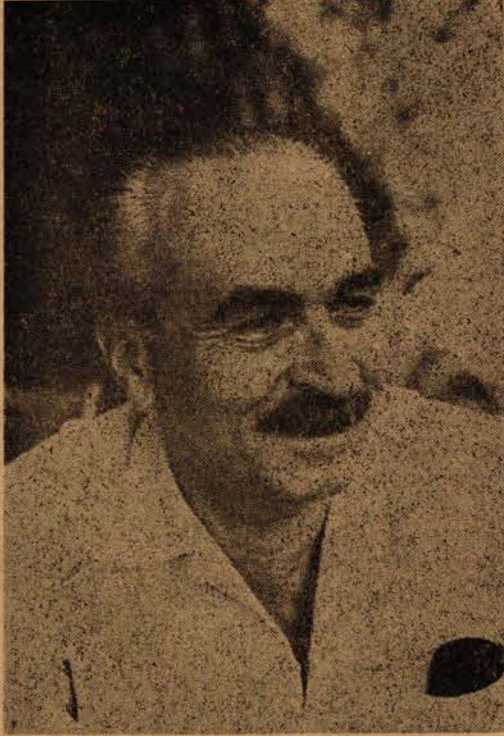
YURTTA

DÜNYADA

SOSYALİST FORUM

YAŞAMAYI BIRAK, ÜZÜLMEYE BAK!

Telefon çaldı. 4 Şubat, çarşamba, saat 13 sıralarıydı. Yüksek İhtisas Hastahanesinden bir doktor, çok üzgün bir sesle,

— «Mehmet Ali Aybar.. hastahâneye kaldırıldı» dedi.

Hazırlıksızdık. Çarpıldık âdeta.

— «Tehlikeli bir enfarktüs..» diye ekledi doktor.

Koşuşup vardık hastâneye. Telefon eden doktor, kapıdaydı; yıkıktı; güçlü olmak gerektiğine kendini inandırmağa çalışıyordu.

— «Görüşmek yasak» dedi. «Şu anda uykuda. Sonucu merakla bekliyoruz.»

Dura dura, yukuna yutkuna konuşuyordu. Elindeki kâğıtları uzattı:

— «Aybar'ın yazısı... Dizgiye verilecek..»

Yazının ana başlığı, «Yaşadıkça» idi. Birkaç gün önceden, FORUM bürosunda beğenilip seçilmişti bu başlık.

Bertrand Russell'la ilgili demecini de alarak, alabildiğine üzgün, FORUM'un yolunu tuttuk. Durumu basına ve TRT'ye duyurduk; eşi Siret Aybar'dan gizledik; her telefon edişinde yalan söyledik ona; «henüz gelmedi efendim», «işi çıkmıştır efendim» dedik.

Bertrand Russell'ın ölümü, onu çok üzmüştü. Doğru. Fakat onu asıl üzen, Partinin durumuydu. Birbuçuk yıldır Partide olup bitenler, her bakımdan güçlü Aybar'ı son derece sarsmıştı. Bertrand Russell'in ölümü, bardağı taşıran damla oldu.

O sabah, evinde, Bertrand Russell'la ilgili demecini yazmış, Meclis'e gitmişti. Bir süre sonra, göğsünde şiddetli bir acı ve daralma duydu. Meclis doktoru, enfarktüs endişesiyle, hemen bir hastahâneye yatmasını salık verdi. Tanıdık bir doktorun yardımıyla Yüksek İhtisas Hastahanesine kaldırıldı. Konulan teşhis, «akud enfarktüs» oldu. FORUM'a telefon edildiğinde, sonucu endişeyle beklenen, derin bir uykudaydı.

Saat 15'de «tehlikenin geçtiği, nabzın ve tansiyonun normale döndüğü» bildirildi. Ondan sonraki her saat başında iyi haberler alındı hastâneden. 5 Şubat günü olayın basında çıkmasıyla birlikte, 6 Şubat günü şehirlerarası ve ülk[illegible] telefonlar işlemeğe başladı. Abidin Dino, Par[illegible] «Durum nasıl?» diye soruyordu.

Fakat o, kendi durumunu unutmuş, Reşit Güçkıran'ın yapayalnız kalmış karısını ve çocuklarını düşünüyordu.

— «Şu parayı Antep'e postalayın..» dedi.

1967 yazında Vietnam'a gitmiş, Amerika'nın paralı askerlerinin Vietnam halkına yaptıklarını gözleriyle görmüş, Bertrand Russell'la başbaşa çalışmış. Türkiye'nin kurtuluşunu emekçi halkın bilinçlenip örgütlenmesine ve iktidarı almasına bağlamış olan Mehmet Ali Aybar, sağlam fiziğinde «yaşamayı bırak, üzülmeye bak» ahlâkını besleyen bir kimsedir. Reşit Güçkıran gibi yiğit bir partilinin ölümünden sonra Bertrand Russell gibi bir barış savaşçısının ölümü, onun, sağlam fiziği altında gizlenen bu insancıl yönünü fazlasıyla istismar etmiştir. Yüreğinin isyanının nedeni budur.

Mehmet Ali Aybar, bir süre hastânede, sonra da evinde dinlenecektir. Bu satırların yazıldığı 8 Şubat günü, Yüksek İhtisas Hastânesinin 114 numaralı odasında yatıyordu.

Enfarktüs, Aybar'ı yenemiyecektir!

Ankara, 4.2.1970

Bertrand Russell'in ölümü dolayısiyle Mehmet Ali Aybar Basına şu demeci vermiştir :

«Bertrand Russell insanlığı tehdit eden bütün tehlikelere parmak basan ve ilerlemiş yaşına rağmen sokak gösterilerine katılan bir savaşçıydı. Ömrü boyunca dogmalarla, konformistlikle, zulümle savaştı. Savaşa karşı savaştı. Şüpheci bir filozoftu; ama hak bildiği yolda, İnsanlık yolunda savaşmakta asla şüphe göstermemiştir. Bu büyük matematikçi, bu şüpheci filozof ilerici bir eylem adamıydı. Ölümünden kısa bir süre önce Birleşmiş Milletler genel sekreterine bir mektup yazarak, My Lai katliamının bir tahkikat konusu yapılmasını istemiştir.

Amerikanın Vietnam'da işlediği suçları ele almak üzere kurduğu Savaş Suçları Mahkemesi, Russell'in adını ebedileştiren belki de başlıca eseri olarak kalaçaktır. Onun yokluğunu eminim en çok Amerikan emperyalizmine karşı savaşan Vietnam halkı yürekten duyacaktır. Russell'in manevi ağırlığı zulüm gören halklar için yüreklendirici bir teminattı.»

● «Nepszabadsag» gazetesi, Macar hükümetinin görüşlerini yansıtarak, Macaristan'da kimi gencin Mao'yu, ya da Che Guevara'yı tuttuğunu, onları örnek olarak gördüğünü yazmakta, bu konuda şunları söylemektedir: «Devrimi ne olursa olsun öngören bir davranış - varolan gerçekleri hesaba katmadan - olsa olsa fâcialara götürür.»

● 11 yıldan beri Çin'e elçi göndermemiş bulunan Yugoslavya, gelecek ay Pekin'e bir elçi gönderecektir. 1968'de ticari bir anlaşma imzalayan Yugoslavya - Çin, artık normal diplomatik ilişkilere başlıyacaklardır. Belgdad'da yeni bir Çin sefiri beklenmekte, ayrıca Adriatik denizinde Rijeka limanının Çin gemilerine açık tutulacağı sanılmaktadır.

● Bütün sanat dallarında ün yapmış sanatçıların öncülüğünde «Türk Sanatçılar Birliği» adıyla bir örgütün kurulma hazırlıkları yapılmaktadır.

Edebiyat, Resim, Heykel, Mimarlık, Tiyatro, Sinema, Opera ve Müzik sanatçıları arasında yakınlaşma ve dayanışma amacını güden bu örgütün kısa zamanda güçlü bir örgütlenmeyi gerçekleştireceği umulmaktadır.

KIBRIS'A DİKKAT!

Kıbrıs türkleri bir kez daha kaderlerine ve yeni tertiplere terkedilmişlerdir. Sağcı, Grivas'cı çetelerin faaliyete geçmeleri, şimdilik Rum kesiminde kendini gösterdiği için, ilkel bir hesapla durum, Türkiye'de tutucu çevreleri sevindirmiştir.

Oysa işin içyüzü bambaşka: Sağcı çetelerin hesabı, önce bağımsızlıktan yana Rum solunu ve orta güçlerini yoketmek, sonra da Türk azınlığın işini görmektir.

Bu kademeli saldırı hesabını yapan sağcı enosisciler kime güvendiler birdenbire? Bunun cevabı, devrimci Libya'nın Amerikan üslerini kapıdışarı etmesinde aranmalıdır. Dolaşan söylentilere göre, daha şimdiden Libya'daki Amerikan «tesislerinden» gelen malzeme, Kıbrıs'a gizlice girmektedir. Şimdiye dek Kıbrıs'ta radar ve dinleme tesisleri ile yetinen Amerika, Libya darbesinden sonra, Kıbrıs'ı sökülmez bir üs, batırılmaz bir Amerikan uçak ve atomlu füze gemisi haline sokmak emelindedir. Buna varmak amacıyla CIA, hem Makarios'u, hem İngilizleri yola getirmek için Grivas'cılara yeşil ışık yakmıştır, birtakım Amerikan teklifleri ve plânları hazırlanmıştır yenibaştan.

İlginç bir söylenti daha var ortada: dış işleri konusunda gittikçe ağır basan A.B.D. ikinci başkanı Spiro Agnostopulos, bu yıl Atina'da toplanacak olan, vatan dışında bulunan yunanlıların büyük kurultayına, Amerikan bayrağına sarılı bir «enosis pastası» ile gelmek niyetindedir. Grivas'cıları himayesine alması bulunması bu yüzden.

Durûma bakılırsa, Kıbrıs türklerini zor günler bekliyor.

FORUM
Fikir meydanıdır
Onbeş günlük, Pazartesi günleri çıkar, siyaset, iktisat, kültür ve sanat dergisi
Sahibi ve genel yayın müdürü : Hasan Hüseyin Korkmazgil ● Sorumlu yazı işleri müdürü: Cenan Bıçakçı ● Sekreter : İsmet Hamurcu

FORUM YAZARLARI:

Mehmet Ali Aybar, Abidin Dino, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Orhan Kemal, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Güzin Dino, Ergin Eroğlu, Tilda Gökçeli, İsmail Beşikçi, Bedrettin Cömert, Azra Erhat, Sabahattin Eyüboğlu, Muzaffer Buyrukçu, Sina Pamukçu, Asım Bezirci, Metin Eloğlu, Kemal Sülker, Hüseyin Çelik, Ali Savaşer, Galip Ataç, M. Gabay, Tarık Ziya Ekinci, Zeki Özcan, Balaban, Türker Alkan, Ruhi Su, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Lütfü Erişçi, Osman Fuat Toprakoğlu, Fahir Onger, Füsun Altıok, A. Aydın Hatipoğlu, Mahmut Baksı, Fethi Savaşçı, Kemal Aksoy, Alev Ateş, Hasan İzzettin Dinamo.

DOGMACILIĞA KARŞI

FORUM'un uzunca bir geçmişi var. FO-
RUM, yayın hayatına, DP iktidarının keyfi
hareketlerini hukuk devleti mihengine vu-
rup eleştirerek girmiştir. Ne var ki, olaylar
hızla gelişmiştir. 27 Mayıs'tan sonra yeni so-
runlar ortaya çıkmıştır. Böylece, 1954'ten
beri birkaç kere el değiştiren FORUM, ni-
hayet, sosyalist bir dergi niteliğine kavuş-
muştur.

Yayınımıza bir süre ara verdikten son-
ra, bugün karşınıza yeni bir kadro ile çıkı-
yoruz. Yurt ve dünya olaylarını sosyalist
açıdan değerlendireceğiz. Olayları sosyalist
açıdan değerlendirmek, sorunlara Bilim gö-
züyle bakmakla olur. Biz de öyle yapacağız.
Bugün Türkiye, Amerikan emperyalizminin
boyunduruğunda, halkı sömürülen, ezilip
horlanan, geribırakılmış bir ülkedir. Türki-
ye'nin bu durumdan kurtulması için, Bilim,
emekçi sınıfların, bilinçle örgütlenerek, Ame-
rikan emperyalizmi ve onun içimizde uzan-
tısı durumuna gelmiş olan sömürücü sınıf-
larla mücadele etmesini öngörmektedir. Ama-
cımız, bugünkü dışa bağlı kapkaç kapitaliz-
mi yerine bağımsız, demokratik Türkiye
sosyalizmini kurmaktır. Hedef, budur. An-
cak hedefe varılması, teorik değerlendirme-
lerin somut şartlar içinde, doğru yapılması-
na, eylemin doğru bir strateji ve taktiğe gö-
re geliştirilmesine bağlıdır. Bu, Türkiye'deki
sosyalist hareketin bir çatı altında toplanma-
sını zorunlu kılar.

Oysa günümüzde Sol kanatta, birbirleriy-
le amansızca mücadele eden ve böylece So-
lun gücünü kıran hizipler vardır. Bu hizip-
ler arasındaki çekişmeler, teorik plânda bir
anlaşmazlık görüntüsünde karşımıza çık-
maktadır. Eğer bu görüntünün ardında baş-
ka nedenler yoksa, bu duruma son verme-
nin ilk şartı, bilimsel verilerden hareket e-
derek, Türkiye için geçerli stratejiyi tâyin ve
tespit etmektir.

Ama bu, söylenmesi kadar kolay bir iş
değil. FORUM, zor bir işe koyulduğunu bi-
lerek, Türkiye'nin «somut durumunun so-
mut tahlili»ne girişecektir. Bu güç işi başa-
rabilmek için, pencerelerimizi ardına kadar
açacağız. Sosyalizm alanındaki gelişmeleri
izleyip, okurlarımıza sunacağız. Ve Türki-
ye'nin gerçeklerini, yeni gelişmeleri de göz-
önünde tutarak değerlendirmeğe, bizi sos-
yalizme götürecek yolu çizmeye çalışacağız.

Yarım yüzyılı aşkın bir uygulama döne-
Sosyalizmi kendi içinde ciddi sorunlarla

«Kişiye tapma» hastalığı ve daha başka
etkenler, Sosyalist teorinin uzun yıllar don-
masına sebep olmuştur. Uzun yıllar «içtihat
kapısı» kapandı, sosyalist düşünceye bir çe-
şit medrese zihniyeti hâkim oldu. Sosyaliz-
min dogmacılığı reddettiği ileri sürülürken,
uygulamada bunun tam tersi yapıldı, katı
bir dogmacılıkta hareket edildi. Gerçi Kapi-
talizme karşı amansız bir savaş verilirken
sosyalistlerin uyanık olmaları, eyleme ışık
tutan teorinin saptırılmasına meydan ver-
memeleri gerektir. Revizyonculuk, yani su-
ret-i haktan görünerek Sosyalizmi yozlaştır-
ma, sosyalist hareketi Kapitalizmin dümen-
suyuna sokma çabaları, günümüzde de ciddi
bir tehlike teşkil etmektedir. Ama bu teh-
likeyi önlemek için harcanan çabalar, teori-
nin gelişmesine engel olmamalıdır. Aksi tak-
dirde, hayatla ilgisi kesilmiş bir disiplinden
medet umma durumuna düşülür ki, bu da
revizyonculuktan daha az tehlikeli değildir.
Zira bu sefer de, gerçekten bilimsel bir teo-
riden yoksun kalındığı için, Kapitalizm kar-
şısında gittikçe daha güçsüz hale gelinir.

Sosyalist harekette yeni gelişmeler olu-
yor. Dogmacılığın cenderesinden kurtulma
çabaları gittikçe hızlanıyor. Teoriye canlılık
getiren yeni araştırmalar yapılıyor. Uygula-
mada ortaya çıkan aksaklıklar ele alınıyor,
nedenleri araştırılıyor. Bu araştırmalar ye-
ni teorik sorunların ortaya çıkmasına sebep
oluyor.

FORUM, Türkiye sosyalizmine hizmet et-
mek için çıkıyor. Kendi sorunlarımızı kendi-
miz çözmek zorundayız. Sosyalist teorinin
bilim mertebesine ulaşmış kuralları, bu ça-
bamızda bize ışık tutacak. Türkiye'nin ger-
çeklerini tespit etmede, çelişilerini aşmada,
diyalektik yöntem bize yol gösterecektir.

Çok kaba bir çizginin ötesine geçilince,
Türkiye'nin sorunlarının başka toplumların
sorunlarına benzemediği hemen ortaya çık-
maktadır. Kendimize özgü sorunlarımız var.
Bu, toplumların aynı gelişme seviyesinde bu-
lunmamalarının tabii sonucudur. Şu halde,
Sosyalizmin temel ilkelerinden hareket edi-
lerek iktidara gelmek için izliyeceğimiz yol
da bize özgü olacaktır. İktidara geldikten
sonra tutacağımız yol da bize özgü olacaktır.
Ve giderek, kuracağımız Sosyalizm de -Sos-
yalizmin bir biçimi olarak- bize özgü olacak-
tır.

Bütün bu sorunları tartışacağız. Karşı-
mızdaki dogmacılarla, «Kadro»cularla, sol
kendi aramızda,

mi altında değildir. Üstelik yurdumuzdaki Amerikan personeline, diplomatik muafiyetler cinsinden birtakım önemli imtiyazlar da tanınmıştır. Bu durum, Türkiye'nin bağımsızlığıyla, egemenlik haklarıyla bağdaştırılamaz.

Birtakım olaylar olmuştur: U-2 uçağı olayı, Lübnan'a gönderilen Amerikan silahlı kuvvetlerinin İncirlik üssüne indirilmesi olayı; Kıbrıs olayında, 1947 tarihli ikili anlaşmaya dayanarak Amerika'nın karşımıza çıkması olayı; 1966'da Karadeniz'de düşürülen Amerikan uçağı olayı, vb... Bunlar, son derece de vahim, Türkiye'yi savaşa sürükleyebilecek ağırlıkta olaylar. Bizim topraklarımızdan havalanmış bir Amerikan casus uçağı, Sovyetler Birliği'nde düşürülüyor; pilot itirafta bulunuyor. Bir başka casus uçağı da Karadeniz'de düşürülüyor. Bunlar «savaş sebebi» sayılabilirdi ve Sovyetler, Türkiye'deki Amerikan üslerinin tahribi yönüne gidebilirlerdi. Ne olacaktı? Türkiye, iradesi dışında savaşa sürüklenecek, yakılıp yıkılacak, büyük ihtimalle, nükleer silahların tahribatına uğrayacaktı. Osmanlı İmparatorluğunu çökerten, onbinlerce şehit verdiğimiz Birinci Dünya savaşına, iki Alman savaş gemisinin Rus limanlarını bombalaması üzerine, değil Meclisin, Bakanlar Kurulunun bile haberi olmadan sürüklenmemiş miydik?

NATO'nun güvenliğimizi koruduğu yolundaki iddiaların da gerçekle bir ilişkisi olmadığı artık iyice ortaya çıkmıştır. Savaşı ister Sovyetler, ister Amerikalılar açsın, yurdumuzdaki Amerikan üsleri yüzünden ilk hedeflerden biri olacağımız muhakkaktır. Üstelik, yurt topraklarının karış karış savunulması da artık söz konusu olamıyacağı anlaşılmaktadır. NATO stratejisinde, Türkiye topraklarında her ne pahasına olursa olsun tutunmak, bu toprakları bırakmamak diye bir hedef yoktur. NATO stratejisin-

de Türkiye, sağ kanatta bir «ileri-karakol»dan ibarettir. Bir «ileri-karakol» ise her zaman terkedilebilir.

AP iktidarı bu görüşte değil. Ve Amerikalılarla yeni bir ikili anlaşma imzalamıştır. Yıllardır müzakere edilen bu temel anlaşmanın ne gibi yenilikler getirdiğini bilmek milletin hakkıdır. Dışişleri Bakanı olsun, Bakanlığın diğer sorumluları olsun, yeni anlaşmanın Türkiye'ye faydalar sağladığını tekrarlamışlardır. Bu iddiaların gerçek durumla ne derece ilgili olduğunu vatandaş olarak, savaşta ölüme yürüyecek insanlar olarak, üstelik demokratik bir Anayasanın yürürlükte olduğu bir ülkenin fertleri olarak açıkça bilmek isteriz. Tekrar edelim: bu, hakkımızdır.

Bu hakkımız çiğnenmiştir. Meselenin askerî sır olan tarafları varsa, müzakerelerin sadece bu kısımları gizli yapılabilirdi. Gerçekler milletten gizlenmiştir.

Anayasanın 65. maddesine göre, yeni anlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçirilmesi, Büyük Meclisin onayının alınması da zorunludur. Yeni anlaşmayı bir uygulama anlaşması şeklinde göstererek Anayasanın bu hükmü çiğnenemez. Dışişleri Bakanının açıklamalarından, yeni anlaşmanın prensipler ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Prensip anlaşmalarının uygulama anlaşması sayılamıyacağı âşikârdır. Kaldı ki, Anayasamızın 66. maddesi, yurdumuzda yabancı asker bulunması konusunu Meclisin iznine bağlamıştır.

AP iktidarı, böylece, bir kere daha, Anayasaya ters düştüğünü, Anayasaya sadece dilinin ucuyla bağlı bulunduğunu ortaya koymuştur.

YENİ ZAMLAR

Müreffeh Türkiye vaadleriyle yeniden iktidara gelen AP'nin halkımıza ilk hediyesi, gider vergisinin yüzdeyüze kadar arttırılmasına izin veren ve Meclislerden AP oylarıyla geçirilen yeni kanun ile, hayatı, ortalama bir hesapla % 15 oranında pahalılaştırmak

nü daha da ağırlaştıracak, bıçağın kemiğe dayanmasına yol açacaktır. Tüccar bugünkü kârı ile yetinmiyecek olursa, hayat pahalılığı % 15'i de aşacaktır. Kaput bezinden, basmadan tutun, köylüyü yalnızlığından kurtaran radyo cihazına kadar bütün ihtiyaç maddelerinin fiyatı artacak, fakat halkın gelirinde, meselâ işçilerin aldığı ücrette, memur maaşlarında, köylünün gelirinde, buna paralel bir artış olmıyacaktır. Hiç değilse, derhal olmıyacaktır.

Kıssadan hisse: Seçimlerde oyunu kullanırken gözünü dört aç işçi vatandaş, köylü vatandaş, küçük memur, dargelirli vatandaş! Oyunu bundan böyle sömürücülerden, zenginlerden yana olan partilere verme!..

SERTEL OLAYI

«BİZ BİLİRİZ İŞİMİZİ!»

13 Aralık 1969 günü uçakla Paris'ten Yeşilköy'e gelen T.C. vatandaşı Zekeriya Sertel, gazetelerin yazdığına ve İçişleri Bakanı'nın da bildirdiğine göre, yurda sokulmıyarak, Çınar Otelinde, polisin gözcülüğünde 17 saat kadar alakonulmuş ve ertesi gün sağlanan bir THY uçağı ile Paris'e geri gönderilmiştir.

TİP milletvekili Mehmet Ali Aybar, olayı, bir önerge ile Meclis'e getirmiştir; fakat önerge, 14 Ocak günü yapılan tartışmalı oturumda, AP'lilerin oylarıyla gündeme alınmamıştır.

Önergesini açıklamak üzere kürsüye çıkan Mehmet Ali Aybar, özetle, «Olay, münferit bir olay değildir; kanunsuz, haksız, Anayasa'nın ruhuna ve metnine aykırı olaylar zincirinin halkalarından biridir» demiş; ülkenin yürekler acısı durumunu ana cizgileriyle belirttikten sonra, «işte bu sebepten, AP iktidarı, Zekeriya Sertel olayında olduğu gibi, keyfî hareketlere gitmektedir» diye eklemiştir. AP sıralarından yükselen gürültülere ve sataşmalara karşın Aybar, yeni Vatandaşlık Kanununu, A- nayasa'nın vatandaşl... haklarıyla ilgili madde... rini ve Pasaport Kanu...

eskiden olduğu gibi, hükü-
metlerin keyfî kararlar...
la koparılacak ... bağ de-
ğildir. Bir vatandaşımız
Türk konsolosluklarına b...
yıl başvurmadı veya h...
meti eleştiren yazıla...
dı diye vatandaşlık...
karılamaz. ...
lık Kanun...
si, bir ...
bir de...
me...

bes...
fık...
m...
b...
yu...
da...
mez
mişti...
Pas...
madd...
ra is...

—

giriş
gelir
daşıy...
ders...
rile...
lan...
diğ...
da...
da
S...
d...
b...
d...

DOGMACILIĞA KARŞI

FORUM'un uzunca bir geçmişi var. FORUM, yayın hayatına, DP iktidarının keyfi hareketlerini hukuk devleti mihengine vurup eleştirerek girmiştir. Ne var ki, olaylar hızla gelişmiştir. 27 Mayıs'tan sonra yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Böylece, 1954'ten beri birkaç kere el değiştiren FORUM, nihayet, sosyalist bir dergi niteliğine kavuşmuştur.

Yayınımıza bir süre ara verdikten sonra, bugün karşınıza yeni bir kadro ile çıkıyoruz. Yurt ve dünya olaylarını sosyalist açıdan değerlendireceğiz. Olayları sosyalist açıdan değerlendirmek, sorunlara Bilim gözüyle bakmakla olur. Biz de öyle yapacağız. Bugün Türkiye, Amerikan emperyalizminin boyunduruğunda, halkı sömürülen, ezilip horlanan, geribırakılmış bir ülkedir. Türkiye'nin bu durumdan kurtulması için, Bilim, emekçi sınıfların, bilinçle örgütlenerek, Amerikan emperyalizmi ve onun içimizde uzantısı durumuna gelmiş olan sömürücü sınıflarla mücadele etmesini öngörmektedir. Amacımız, bugünkü dışa bağlı kapkaç kapitalizmi yerine bağımsız, demokratik Türkiye sosyalizmini kurmaktır. Hedef, budur. Ancak hedefe varılması, teorik değerlendirmelerin somut şartlar içinde, doğru yapılmasına, eylemin doğru bir strateji ve taktiğe göre geliştirilmesine bağlıdır. Bu, Türkiye'deki sosyalist hareketin bir çatı altında toplanmasını zorunlu kılar.

Oysa günümüzde Sol kanatta, birbirleriyle amansızca mücadele eden ve böylece Solun gücünü kıran hizipler vardır. Bu hizipler arasındaki çekişmeler, teorik plânda bir anlaşmazlık görüntüsünde karşımıza çıkmaktadır. Eğer bu görüntünün ardında başka nedenler yoksa, bu duruma son vermenin ilk şartı, bilimsel verilerden hareket ederek, Türkiye için geçerli stratejiyi tâyin ve tespit etmektir.

Ama bu, söylenmesi kadar kolay bir iş değil. FORUM, zor bir işe koyulduğunu bilerek, Türkiye'nin «somut durumunun somut tahlili»ne girişecektir. Bu güç işi başarabilmek için, pencerelerimizi ardına kadar açacağız. Sosyalizm alanındaki gelişmeleri izleyip, okurlarımıza sunacağız. Ve Türkiye'nin gerçeklerini, yeni gelişmeleri de gözönünde tutarak değerlendirmeğe, bizi sosyalizme götürecek yolu çizmeye çalışacağız.

Yarım yüzyılı aşkın bir uygulama döne-
Sosyalizmi kendi içinde ciddi sorunlarla
sı karşıya bırakmıştır. Bunlar hem teo-
hem eylemi ilgilendiren sorunlardır.
bilmezlikten gelmek, ya da gerçek-
mek bize çok şey kaybettirir. Me-
leki hızlı büyümeye karşılık, ta-
cüde bir gelişme sağlanama-
demokrasi alanında sosyal
ndaki başarılara paralel ba-
nemesi, yeni bir bürokra-
iye tapma» hastalığı, ü-
leştirilmesi gereken so-

«Kişiye tapma» hastalığı ve daha başka etkenler, Sosyalist teorinin uzun yıllar donmasına sebep olmuştur. Uzun yıllar «içtihat kapısı» kapandı, sosyalist düşünceye bir çeşit medrese zihniyeti hâkim oldu. Sosyalizmin dogmacılığı reddettiği ileri sürülürken, uygulamada bunun tam tersi yapıldı, katı bir dogmacılıkta hareket edildi. Gerçi Kapitalizme karşı amansız bir savaş verilirken sosyalistlerin uyanık olmaları, eyleme ışık tutan teorinin saptırılmasına meydan vermemeleri gerektir. Revizyonculuk, yani suret-i haktan görünerek Sosyalizmi yozlaştırma, sosyalist hareketi Kapitalizmin dümensuyuna sokma çabaları, günümüzde de ciddi bir tehlike teşkil etmektedir. Ama bu tehlikeyi önlemek için harcanan çabalar, teorinin gelişmesine engel olmamalıdır. Aksi takdirde, hayatla ilgisi kesilmiş bir disiplinden medet umma durumuna düşülür ki, bu da revizyonculuktan daha az tehlikeli değildir. Zira bu sefer de, gerçekten bilimsel bir teoriden yoksun kalındığı için, Kapitalizm karşısında gittikçe daha güçsüz hale gelinir.

Sosyalist harekette yeni gelişmeler oluyor. Dogmacılığın cenderesinden kurtulma çabaları gittikçe hızlanıyor. Teoriye canlılık getiren yeni araştırmalar yapılıyor. Uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar ele alınıyor, nedenleri araştırılıyor. Bu araştırmalar yeni teorik sorunların ortaya çıkmasına sebep oluyor.

FORUM, Türkiye sosyalizmine hizmet etmek için çıkıyor. Kendi sorunlarımızı kendimiz çözmek zorundayız. Sosyalist teorinin bilim mertebesine ulaşmış kuralları, bu çabamızda bize ışık tutacak. Türkiye'nin gerçeklerini tespit etmede, çelişilerini aşmada, diyalektik yöntem bize yol gösterecektir.

Çok kaba bir çizginin ötesine geçilince, Türkiye'nin sorunlarının başka toplumların sorunlarına benzemediği hemen ortaya çıkmaktadır. Kendimize özgü sorunlarımız var. Bu, toplumların aynı gelişme seviyesinde bulunmamalarının tabii sonucudur. Şu halde
Sosyalizmin temel ilkelerinden hareket ed
lerek iktidara gelmek için izliyeceğimiz
da bize özgü olacaktır. İktidara geldik
sonra tutacağımız yol da bize özgü olacak
Ve giderek, kuracağımız Sosyalizm de
yalizmin bir biçimi olarak bize özgü
tır.

Bütün bu sorunları tartışaca
mızdaki dogmacılarla, «Kadro»
bürokratlarla olduğu gibi, kend
arkadaşlarımızla da tartışacağı
daşlarımızla da tartışacağız: F
rum... «İtiraz»ın sihirli güc
Yeni dünyayı «evet» diyenl
diyenler kurmaktadır. Dog
mek, Bilimin de Devrin
FORUM, Bilim ve De
«hayır» diyenlerin de

mi altında değildir. Üstelik yurdumuzdaki Amerikan personeline, diplomatik muafiyetler cinsinden birtakım önemli imtiyazlar da tanınmıştır. Bu durum, Türkiye'nin bağımsızlığıyla, egemenlik haklarıyla bağdaştırılamaz.

Birtakım olaylar olmuştur: U-2 uçağı olayı, Lübnan'a gönderilen Amerikan silahlı kuvvetlerinin İncirlik üssüne indirilmesi olayı; Kıbrıs olayında, 1947 tarihli ikili anlaşmaya dayanarak Amerika'nın karşımıza çıkması olayı; 1966'da Karadeniz'de düşürülen Amerikan uçağı olayı, vb... Bunlar, son derece de vahim, Türkiye'yi savaşa sürükleyebilecek ağırlıkta olaylar. Bizim topraklarımızdan havalanmış bir Amerikan casus uçağı, Sovyetler Birliği'nde düşürülüyor; pilot itirafta bulunuyor. Bir başka casus uçağı da Karadeniz'de düşürülüyor. Bunlar «savaş sebebi» sayılabilirdi ve Sovyetler, Türkiye'deki Amerikan üslerinin tahribi yönüne gidebilirlerdi. Ne olacaktı? Türkiye, iradesi dışında savaşa sürüklenecek, yakılıp yıkılacak, büyük ihtimalle, nükleer silahların tahribatına uğrayacaktı. Osmanlı İmparatorluğunu çökerten, onbinlerce şehit verdiğimiz Birinci Dünya savaşına, iki Alman savaş gemisinin Rus limanlarını bombalaması üzerine, değil Meclisin, Bakanlar Kurulunun bile haberi olmadan sürüklenmemiş miydik?

NATO'nun güvenliğimizi koruduğu yolundaki iddiaların da gerçekle bir ilişkisi olmadığı artık iyice ortaya çıkmıştır. Savaşı is ter Sovyetler, ister Amerikalılar açsın, yurdumuzdaki Amerikan üsleri yüzünden ilk hedeflerden biri olacağımız muhakkaktır. Üstelik, yurt topraklarının karış karış savunulması da artık söz konusu olamıyacağı anlaşılmaktadır. NATO stratejisinde, Türkiye topraklarında her ne pahasına olursa olsun tutunmak, bu toprakları bırakmamak diye bir hedef ktur. NATO stratejisin-

: 5)

de Türkiye, sağ kanatta bir «ileri-karakol»dan ibarettir. Bir «ileri-karakol» ise her zaman terkedilebilir.

AP iktidarı bu görüşte değil. Ve Amerikalılarla yeni bir ikili anlaşma imzalamıştır. Yıllardır müzakere edilen bu temel anlaşmanın ne gibi yenilikler getirdiğini bilmek milletin hakkıdır. Dışişleri Bakanı olsun, Bakanlığın diğer sorumluları olsun, yeni anlaşmanın Türkiye'ye faydalar sağladığını tekrarlamışlardır. Bu iddiaların gerçek durumla ne derece ilgili olduğunu vatandaş olarak, savaşta ölüme yürüyecek insanlar olarak, üstelik demokratik bir Anayasanın yürürlükte olduğu bir ülkenin fertleri olarak açıkça bilmek isteriz. Tekrar edelim: bu, hakkımızdır.

Bu hakkımız çiğnenmiştir. Meselenin askeri sır olan tarafları varsa, müzakerelerin sadece bu kısımları gizli yapılabilirdi. Gerçekler milletten gizlenmiştir.

Anayasanın 65. maddesine göre, yeni anlaşmanın Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçirilmesi, Büyük Meclisin onayının alınması da zorunludur. Yeni anlaşmayı bir uygulama anlaşması şeklinde gösterek Anayasanın bu hükmü çiğnenemez. Dışişleri Bakanının açıklamalarından, yeni anlaşmanın prensipler ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Prensip anlaşmalarının uygulama anlaşması sayılamıyacağı âşikârdır. Kaldı ki, Anayasamızın 66. maddesi, yurdumuzda yabancı asker bulunması konusunu Meclisin iznine bağlamıştır.

AP iktidarı, böylece, bir kere daha, Anayasaya ters düştüğünü, Anayasaya sadece dilinin ucuyla bağlı bulunduğunu ortaya koymuştur.

YENİ ZAMLAR

Müreffeh Türkiye vaadleriyle yeniden iktidara gelen AP'nin halkımıza ilk hediyesi, gider vergisinin yüzdeyüze kadar arttırılmasına izin veren ve Meclislerden AP oylarıyla geçirilen yeni kanun ile, hayatı, ortalama bir hesapla % 15 oranında pahalılaştırmak olacaktır. Sömürücüler, zenginler lehine işliyen bugünkü bozuk düzeni ayakta tutmak, tutabilmek için, köylüden, işçiden, dargelirli vatandaştan fedakârlık istiyen AP iktidarı, Bütçe açığını kapatmak için bu yola başvurmuştur. Gider vergisine zam, ihtiyaç maddelerinin fiyatlarını arttıracağı için, halkın zaten çok ağır olan geçim yükünü daha da ağırlaştıracak, bıçağın kemiğe dayanmasına yol açacaktır. Tüccar bugünkü kârı ile yetinmiyecek olursa, hayat pahalılığı % 15'i de aşacaktır. Kaput bezinden, basmadan tutun, köylüyü yalnızlığından kurtaran radyo cihazına kadar bütün ihtiyaç maddelerinin fiyatı artacak, fakat halkın gelirinde, meselâ işçilerin aldığı ücrette, memur maaşlarında, köylünün gelirinde, buna paralel bir artış olmıyacaktır. Hiç değilse, derhal olmıyacaktır.

Kıssadan hisse: Seçimlerde oyunu kullanırken gözünü dört aç işçi vatandaş, köylü vatandaş, küçük memur, dargelirli vatandaş! Oyunu bundan böyle sömürücülerden, zenginlerden yana olan partilere verme!..

SERTEL OLAYI

«BİZ BİLİRİZ İŞİMİZİ!»

13 Aralık 1969 günü uçakla Paris'ten Yeşilköy'e gelen T.C. vatandaşı Zekeriya Sertel, gazetelerin yazdığına ve İçişleri Bakanı'nın da bildirdiğine göre, yurda sokulmıyarak, Çınar Otelinde, polisin gözcülüğünde 17 saat kadar alakonulmuş ve ertesi gün sağlanan bir THY uçağı ile Paris'e geri gönderilmiştir.

TİP milletvekili Mehmet Ali Aybar, olayı, bir önerge ile Meclis'e getirmiştir; fakat önerge, 14 Ocak günü yapılan tartışmalı oturumda, AP'lilerin oylarıyla gündeme alınmamıştır.

Önergesini açıklamak üzere kürsüye çıkan Mehmet Ali Aybar, özetle, «Olay, münferit bir olay değildir; kanunsuz, haksız, Anayasa'nın ruhuna ve metnine aykırı olaylar zincirinin halkalarından biridir» demiş; ülkenin yürekler acısı durumunu ana cizgileriyle belirttikten sonra, «işte bu sebepten, AP iktidarı, Zekeriya Sertel olayında olduğu gibi, keyfi hareketlere gitmektedir» diye eklemiştir. AP sıralarından yükselen gürültülere ve sataşmalara karşın Aybar, yeni Vatandaşlık Kanununu, A nayasa'nın vatandaşl haklarıyla ilgili madde rini ve Pasaport Kanu nu genişçe açıklamış zetle şunları söylemiş

— «Vatandaşlık

eskiden olduğu gibi, hükümetlerin keyfi kararlarıy la koparılacak bir bağ de ğildir. Bir vatandaşımı Türk konsoloslıklarına b yıl başvurmadı veya h meti eleştiren yazıla dı diye vatandaşlık karılamaz. lık Kanur si, bir bir de me

c
t
Dan
kını
A
ni

bes
fık
m
b
yu
daş
mez
mişti
Paş
madd
ra is
—
giriş
gelir
daşıy
ders
rile
lan
diğ
da
da
Se
de
b
c

yaşadıkça

SOSYALİZM MESELELERİ: 1
YOLLAR VE MODELLER

Bu köşede, sık sık sosyalizm sorunları üzerinde duracağız. Yaşadıkça sosyalizm yeni sorunlarla karşılaşıyor, bu da pek tabiîdir. Elli yılı aşkın bir uygulama, yeni birtakım pratik ve teorik sorunların ortaya çıkmasına yol açtı. Üstelik, Stalin devrinin uygulamaları ve bunların XX. kongreden sonra da sürüp gittiğinin görülmesi devlet anlayışından parti sorunlarına, sosyalist demokrasiden sosyalist blok içinde bağımsız ilişkiler kurulmasına varıncaya kadar, birbirinden ciddi ve önemli birtakım sorunları karşımıza çıkarmış bulunmaktadır.

Beri yandan bu elli yıllık sürede, özellikle bunun son yarısında dünyada büyük değişiklikler oldu; Sosyalizm daha da yayıldı; Kapitalizm, iç çelişkileri derinleşmesine rağmen, birtakım sosyal «antikorlar» (antı-corps) diyebileceğimiz tedbirlerle felâketli durumlardan sıyrılmayı başardı. Üstelik çelişkilerin sadece Kapitalizme özgü olmadığı, Sosyalist dünyada da çelişiler bulunduğu, hem de Mao'nun iddiasının tersine bunlardan bir kısmının bazen, ne yazık ki «düşmanca» sayılabilecek çelişiler haline geldiği görülmüştür. (Çek olayları, Sovyet-Çin çatışması gibi). Bu uygulamalar ayrıca Sosyalizmin ekonomik yönüne büyük ağırlık verildiğini, o derece ki, insanın tüm yabancılaşmalardan kurtulması demek olan Sosyalizmin asıl gayesinin ihmal edildiğini ortaya koymuştur. Bu politika sosyalist toplumları emekçilerin gönüllü çabalarından büyük ölçüde yoksun bıraktığından, ekonomik gelişmeye de zararlı olmuştur. Gerçekten, sosyalist demokrasi hep kâğıt üzerinde kalmıştır. «İnsan en değerli hazinemizdir» diye nutuklar çekilirken, tepeden inme kararlarla emekçi kitlelere devlet çarkının hızlı ekonomik büyümeyi sağlayacak cıvataları gözü ile bakılmıştır.

Sosyalist insanın temel hakları anayasalarda başköşede yer almışken, hükümetlerin politikasını eleştirenler ağır cezalara çarptırılmıştır. Bunlar «baş kırılır fes içinde, kol kırılır yen içinde» deyip göz yumulacak, üstünden sünger çekilecek şeyler değildir. Bu gibi aksaklıkları tartışmamak, bunlara çözüm getirmemekledir ki asıl düşmanlarımızın ekmeğine yağ süreriz.

Son yirmibeş yılda bilim ve teknikte kaydedilen, akıllara durgunluk verici ilerlemeler de sosyalizm açısından ve Sosyalizm-Kapitalizm savaşı açısından üzerinde bilimsel bir hassasiyetle durulması gereken sorunlardır.

Bu köşede biz, bütün bu sorunları ele almaya ve bunların ışığında Türkiye Sosyalizmine katkıda bulunmaya çalışacağız. Bugün, sosyalizme geçiş yolları üzerinde durmak istiyoruz.

Stalin'in yönetimi altında bulundurduğu yıllarda «mahallî özelliklerin de sosyalizme renk katacağı» ileri sürülmekle beraber, uygulamada gerek sosyalizme geçiş yolu olarak, gerekse sosyalizm biçimi olarak tek bir model, Sovyet modeli, bütün halklara biricik yol diye sunulmakta idi. Hele bir sosyalist (komünist) partisinin, Bolşevik partisinden başka türlü örgütlenebilmesi akılların köşesinden geçmezdi. Stalin zamanında sosyalizmin tek parti yönetiminde kurulacağı ve, devlet dahil, toplumun bütün kuruluşlarının, şu veya bu biçimde bu partiye bağlanacağı tartışılamaz bir dogma haline gelmişti. Parti mekanizması ve bu mekanizmanın başında bulunan zat herşeye hâkimdi. Oysa bütün bunlar bilimsel sosyalizme ters düşen şeylerdir.

Evet, sosyalizme geçiş yolu tek değil çeşitlidir. En basit bir gözlem, toplumların farklı gelişme seviyelerinde bulunduklarını, farklı yaşadıklarını, herbirinin üretici güçlerinin aynı şekilde gelişmediğini, millî gelenekleri, görenekleri, inanç sistemlerinin başka başka olduğunu, her toplumun farklı iç ve dış politik konjonktürler ve çelişiler içinde bulunduğunu apaçık göstermektedir. Esasen «durum tahlili» denen bilimsel metod da yukarıki basit gözlemin vardığı sonuçları doğrulamaktadır.

Ortam, hareket noktaları ve mücadele şartları başka olunca tutulacak yollar ve varılan sonuçlar da ister istemez başka olur. Sosyalizmin bir taneliğini yapan, evrenselce geçerli temel ilkeleri ve kanunları üçtür:

1 — Bellibaşlı üretim, ulaşım, kredi, değiştokuş araçlarının özel milkiyet konusu olmaktan çıkarılıp, toplum milkiyeti haline getirilmesi. Böylece ekonomik sömürü ve yabancılaşmaya son verilmesi;

2 — Sosyalist hümanizmayı gerçekleştirerek düşüncel ve moral bütün yabancılaşmalara son verip, üstyapı devrimlerinin yapılması; bilim ve kültür hazinelerinden herkese yararlanma olanakları sağlanması;

3 — Yukarki amaçları gerçekleştirmek üzere işçi ve emekçi sınıflarının politik iktidarı gerçekten ele almaları, hâkim ve yönetici sınıflar durumuna gelmeleri...

Genel kanunlar bunlardan ibarettir. Bunlardan başka bir de elimizde «Maddeci Diyalektik» denen bilimsel bir yöntem var ki, kullanmasını bilene her kapıyı açabilir. Bu yönteme dayanarak yapılan «durum tahlilleri», sosyalizme geçiş yolunun bir tek olmadığını, tersine, çeşitli yollar bulunduğunu göstermektedir.

«Durum tahlilleri», her toplumda alt ve üst yapıların, iç ve dış politika konjonktürünün, sosyal sınıflar kuvvet oranının ve genellikle çelişilerin başka başka olduğunu ortaya koymaktadır.

Ekonomik ve sosyal yapıları bakımından aynı kategori içine sokulan toplumlarda bile derin farklılıklar bulunduğu inkâr edilemez. Türkiye geri kalmış toplumlar arasında yer almakla beraber, kendine özgü birtakım önemli özellikler gösteren bir toplumdur. Bunlar, tarihimizden gelmektedir. Meselâ Türkiye'de bürokratik bir yönetici kadronun altıyüz yıla yakın hüküm sürmüş olması, üretim araçlarının özel mülkiyetine sahip olmadığı halde, devlet mülkiyetinde olan toprağa dayanarak, Timar, Gedik, Narh gibi kuruluşlar aracılığıyla hem ekonomik hayatı, hem sosyal ve politik hayatı tekelinde tutmuş olması, sosyalizme geçiş yolumuzu tayin ve tesbit ederken gözden asla kaçırmamamız lâzımgelen en önemli özelliklerimizden biridir.

Ne var ki, basmakalıpçılığa kaçılmadıkça, gerçekten «durum tahlili» yapabilmek nâzik ve zor bir iştir.

Çelişileri ve sınıfların kuvvet oranların' doğru tespit edebilmek için herşeyden önce objektif maddi yapının doğru tahlili yapılmalıdır. Zira üretim sürecindeki yerlerine ve görevlerine göre vücûd bulan sosyal sınıfların kuvvet oranı herşeyden önce üretici güçlerin gelişme seviyesine bağlıdır.

Bunun yanısıra, sosyal sınıflardan herbirinin ulaştığı bilinç seviyesi, örgütlenme gücü de hesaba katılır. Bu da bize sınıfların politik kuvvet oranını verecektir. Tahlilimizin bu kısmında üstyapı sorunları önemli bir yer tutar. Gerçekten, emekçi sınıflar, sömürücü sınıfların ideolojisine bağlı kaldıkça, iktidar için mücadeleyi bilinçle yürütmeleri mümkün olmaz.

Hele iç ve dış politika konjonktürünün doğru tâyin ve tespiti başarıyı sağlayacak başlıca etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Unutulmasın, «Devrim Noktası»na, çeşitli faktörlerin devrim doğrultusunda bir yörüngeye oturduğu an ulaşılır.

Çelişiler yelpazesinin gerçeklikle ve somut olarak gözler önüne serilmesi, temel çelişinin aldanılmadan tespiti belirli bir zaman süreci içinde, temel çelişi ile ikinci dereceden çelişilerin yer değiştirip değiştirmedikleri dikkatle izlenmelidir.

Bunlardan başka, «Durum tahlili»nde, temelli ve nispeten devamlı olanla geçici ve görüntüden ibaret olanı birbirine karıştırmamak gerektir. Görüntüyü bir olayın devamlı temeli olarak değerlendirdiniz mi, tarihi yanlış kavradığınızdan başka, politikada da yanlış kararlar alırsınız. Bunu bir misal ile belirtmek için Türkiye'de Amerikan emperyalizminin varlığını bizim hâkim sınıfların himayesinde göstermeye kalkışan bir iddiayı ele almak isterim.

Bu iddiaya göre, «Amerikalıları yurdumuza hâkim sınıflar dâvet etmiştir ve halen Amerikan emperyalizminin Türkiye'deki varlığını koruyan da gene onlardır. Şu halde bizim hâkim sınıflarımız Amerikan emperyalizminin himayesinde değil, Amerikan emperyalizmi bizimkilerin himayesindedir.» Bu iddiayı mealen tespit etmiş bulunuyorum. İfade şekli başka türlü olabilir. Fâhiş hata, Amerika'yı Türkiye'ye dâvet etme gibi, ikinci derecede ve «görüntü» olan bir etkeni temelde ve devamlı bir etkenmiş gibi değerlendirmekten ileri geliyor. Zira 1945-47'lerde ve daha sonraları Türkiye, öyle bir iç ve dış politika konjonktürü içinde bulunuyordu ki, bizim hâkim sınıflar Amerikan emperyalizminin dünyayı boyunduruk altına almak için hazırladıkları plânda yerlerini almışlardı. Bundan dolayı Amerika'nın Türkiye'ye dâvet üzerine gelmiş olması, yukarıdaki şekilde asla değerlendirilemez.

Bir de şu noktayı belirteyim de bu işi bitirelim:

Yukarıda kısaca açıkladığım «durum tahlili»nin çeşitli öğeleri bir bütün olarak ve karşılıklı etki-tepkileri gözden kaçırılmayarak değerlendirilecektir.

Bütün bu açıklamalar, sosyalizme giden yolun tek olmadığını, olamıyacağını ortaya koymaktadır. Her toplumda, o toplumun «durum tahlili» nin çizdiği manzaraya en uygun mücadele yolu bulunmak gerekir. Bundan dolayı Türkiye'nin «durum tahlili» somut olarak ortaya konulmalı ve en uygun, en geçerli mücadele yolu bu tahlil sonuçlarına göre tesbit edilmelidir. Bu yol türkiye'ye özgü bir yol olacaktır. Kurulacak sosyalizm de -Sosyalizmin içinde- Türkiye'ye özgü olacaktır. Şu veya bu toplumda denenmiş yollara sarılmak bilimsel sosyalistlik değil, Tanzimat taklitçiliğidir.

KÜÇÜK BİBLİYOGROFYA :

1 — L. Althusser, Pour Marx, pp 87-128 (Üstyapı Altyapı ilişkilerine dair)

2 — R. Garaudy, Pour un Modèle Français du Socialisme, pp 301-307 (Sosyalizme giden yolların çeşitliliğine dair)

3 — R. Garaudy, Le Grand Tournant du Socialisme, pp 94-171 (Sovyet modeli sosyalizme dair)

4 — A. Gramsci, Oeuvres Choisies, pp 234-245 (Durum tahliline dair)

5 — H. Lefévbre, MarX İntroduction, pp 9-166 (Yabancılaşmaya dair)

6 — M.A. Aybar Bağımsızlık-Demokrasi-Sosyalizm, s. 639-666 (Türkiye sosyalizmine dair)

devrimci eğitim sorunu ve bir örnek

abidin dino

1969 yılı boyunca devrimci eğitim konusu memleketimizde çok tartışıldı, özellikle TİP içinde yürütülmesi gereken bilimsel eğitim üstüne gerçeklerden kopuk bol keseden öğütler eksik olmadı.

TİP'de bir şey yapılmadığını, kitap, broşür, ders, konuşma yolundan hiç bir şeyin gerçekleştirilmediğini söylemek düpedüz haksızlık. Özellikle üniversite çevrelerinden gelme sosyalist eğitim kadroları bu yolda içtenlikle çaba sarfetmişler, bildiklerini en sâde biçimde yaymanın yollarını canla başla aramışlardır. Bu kolay bir iş değil kuşkusuz. Büyük kentlerde geçim sağlamak zorunluğu, sınırlı zaman, sınırlı para nedenleri, eğitimin örgütlenip yurt çapında yayılmasını engellemiştir. Bu konudaki eleştirileri yürütenlerin çoğu, somut durumu ve olanakları hesaba katmaktan kaçınmışlar ve bu yüzden çeşitli yanılgılara düşmüşlerdir. Yanılgıların en büyüğü, bence, tipik bir aydın davranışıdır ve özetle şudur: «emekçiler hiçbirşey bilmez; biz, devrimci aydınlar marksçılığı dile getiririz, bu yüksek bilgimizi emekçilere ulaştıralım, böylece selâmete ererler»...

«Ne Yapmalı?»nın ünlü deyimi ile emekçilere **«bilincin dışardan geldiği»**, yani devrimci bilgin ve teoriciler kesiminden geldiği, emekçilere örgüt yolundan aktarıldığı elbet doğrudur, ama bu yargı, tarihsel oluşumun ancak tek yüzünü yansıtır. Unutulmamalıdır ki, nekadar yüce ve yaratıcı olursa olsun, devrimcinin teori ve yöntem bulguları, emekçilerden esinlenildiği ölçüde anlam taşır, başarıya ulaşır.

Emekçilerin öncülüğü, (tam bilince varmamış olmalarına rağmen) marksçılığın doğmasında başlıca rolü oynamamış mıdır? **«Engels ancak İngiltere'de sosyalist oldu. Mançesterde, ingiliz işçi hareketinin militanları ile temasa geçti»**... («Freidrich Engels», Lenin).

İngiliz işçi sınıfının Engels üzerinde etkisi nasıl teorinin gelişmesine yol açtıysa, diğer büyük devrimcilerin bilinç kazanmalarında emekçilerin payı ve katkısı o denli önemli olmuştur.

Şu halde emekçilere devrimci bilinç **«dışardan»** geliyorsa, aydınlara devrimci bilinç de **«içerden»**, yani emekçilerden geliyor demek, pek yerinde olur!

Emekçilere dönük devrimci eğitimin ve eğitimde devrimin günümüzde birçok yeni uygulamaları, giderek gelişmeleri var. Öğretici - öğrenci ilişkileri yerine, **«birlikte araştırma birimleri»** gittikçe daha ağır basıyor. Bu kural, politik eğitim için de geçerlidir. Ayrıca, sosyalizm yolunda gelişen birçok ülkede, üniversite öğrencilerinin, yetişkin devrimci aydınların, uzun ya da kısa süreler boyunca, emekçilerin bilgilerinden faydalanmak için, fabrikaya ya da tarlaya gittikleri bir gerçek değil mi?

Marksçı düşüncenin gelişiminde bir tekkecilik, bir skolastik, daha Marks yaşarken türemiş ve bu yüzdendir ki hırslanan Marks: **«Ben marksçı değilim»** demeği yeğ bilmiştir. Marks, bir takım sözde marksçılar için şunu da söylemiştir: **«Ben ejderler ektim, pireler biçtim»**...

Diyeceğim şu ki; kimi aydının üç - beş kitap okuyup (o da kaçta kaçını anlıyarak!), emekçiler önünde marksizm gargaraları yapmasından kimseye hayır gelmez. TİP'in içinde bunu yapamadıkları için yöneticilere küsüp veriştirenler haklı değiller. Bunu benim söylemem belki pek inandırıcı olmaz, onun için sözü, gerçekten yetkili birine bırakıyorum :

«Uygun olmayan metinler bellemek boşunadır. Bir seferinde, bir toplantıdan dönerken, yokuşun tepesinde oturup dinlenen, köyden gelme bir küme erkek ve kadına rastladım. Gezilerinin nedenini sorunca, bir militan yetiştirme eğitim kursundan döndüklerini söylediler, hem de, mevsim çalışmalarının ortasında bulunmalarına rağmen, işlerini ona göre düzenlemişler, eğitim kursuna gidebilmek için on günlük pirinç azığı da yanlarına almış gelmişler.

Sordum :

— Kursları izlemekten hoşlandınız mı?

— Çok hoşlandık.
— Peki, ne okudunuz?
— Karl Marks okuduk.
— Birşey anladınız mı?

Biraz çekingen :

— Hayır, dediler...

Böylece vakitlerini ve azıklarını boşuna yitirmişlerdi. Marksizm - Leninizm üstüne belgelerden başka, uygulamadan çıkan belgeler de vardır. Bunlar, dinleyicilerin kendi getirdikleri olay ve deneylerdir, başarılı ya da başarısız deneyler. Bu deney karşılaştırması onlara değerli öğretiler verebilir. Öğrenilecek bir dersin olması için, üst kademeden bir arkadaşın gelip de bir konuşma yapmasına lüzum yok. Olay ve deneylerin değiştokuşu ve toplanmanın dikkatle örgütlenmesi lâzımdır, önüne gelen için bir çene çalma fırsatı olmamalıdır bu. Hükûmetin ve örgütün önerileri, kararları, kanunları, emirleri etüd edilmesi gereken belgelerdir.

Ho Şi Min
(Kadroların Eğitimi Birinci Kongresinden Öneriler (1950).»

Ho Şi Min, herşeyden önce öğrenci seviyesinin dikkatle gözönünde tutulmasını istemiş ve ayrıca aydınların emekçilerden ders almasını öğütlemiştir : **«Yığınlardan öğrenmemek büyük bir eksiklik olur.»**

yön ve sorular

SORU, HEP SORU!

FORUM'un yeni bir çabaya gireceğini duyunca, benim de bu çabada bir katkım olsun istedim. Hemen ve bol keseden söz verdim çalışacağıma. Ne var ki benden bu ilk sayı için yazı istenince afallayıp kaldım. Ne yazacağım? Onbeş günlük bir dergiye, önemli ve değerli olacağına inandığım, öyle olmasını dilediğim bir dergiye ne yazabilirim ben? Bir konu, bir kitap, bir olay mı alayım da onu eleştireyim? Var olan bunca sorunların birini mi incelemeye girişeyim? Hangi konu, hangi olay, hangi kitap? Öyle çok konu, olay ve kitap var ki! Ve hangisi üstüne ne diyebilirim? Nereden tutturup nereye varabilirim? Nedir incelemek, bildirmek, savunmak istediğim?

Kafam bir iğneli fıçıya döndü sorulardan, ve nerdeyse pişman olacaktım coşkuyla verdiğim söze. Derken, bir görüntü sırıttı gözüme: Aristophanes'in bir Silen'e benzettiği, patates burunlu, ezik alınlı, yaygın dudaklı Sokrates'in yüzü. Sokrates bir şey yazmamış, hep Platon'un yalancısıyız onun bunca lâfı güzafını yansıtıp dururken. Yüzdeyüz kendinden diye benimseyebileceğimiz ne bir düşüncesi var, ne bir görüşü. Onun ağzından hep Platon'dur düşünen, söyleyen ve yazan. Ama bu yamru yumru kafalı, çirkinin çirkini, güzelin güzeli insan bir söz söylemiş ki bize,ne Platon, ne ikibin şu kadar yıldır yeryüzünü yalayıp geçen düşünce dalgaları silememiş o sözü: Hiçbir şey bilmiyorum ben, demiş, bilmediğimi öğrenmek için de soru soruyorum. Bu davranışıyla soru sormasını öğretmiş dünyaya Sokrates - Platon değil, Sokrates - ve bundan daha sürekli ve yararlı bir bilgi öğretemezdi.

Ben de Sokrates'e sığınıp diyorum ki, ben birşey bilmiyorum size söyliyecek, ve inanın, gerçekten bilmiyorum. Ne bir bilgi aktarabilirim, ne bir yöntem salık verebilirim. Bilmediğini bilmek en büyük ustur, diyeceksiniz. Üstelik belki siz de Sokrates kesilip: Soru sormasını da bilmez misin? diye soracaksınız. Eh, ondan da yüzdeyüz emin değilim. Çünkü, başta Halikarnas Balıkçısı, hepimiz biliriz ki, Sokrates «maieutike» dediği o ebelik sanatıyla soru sorup kurcaladığı insanlara hep istediği cevapları verdiriyordu. Yani soru soran insan belli bir cevap bekler, soruyu gelişigüzel değil, umduğu cevabı almak amacıyla sorar. Orada Sokrates'in saflığı görünürde bir saflıktır, içtenliği de yüzdeyüz duru değil, diyebiliriz. Ama Sokrates bir insandır, yönsüz insana da dördüncü yüzyıl Atina'sından bu yana insan değil, ahmak denir benim bildiğim.

Öyleyse, bir yön ve sorular.

İşte bunu yapabilirim, okurlarım, ve, yazımı basacak olan FORUM isterse, ben her sayı size sorulacak bazı sorular bulabilirim.

Ama yönüm ne olacak?

Korkmayın, size bir nutuk çekip dünya görüşümü, yönümü yöntemimi anlatacak değilim. Kaldı ki, hep aynı doğrultuda da yürümez insan düşüncesi. Sokrates'ten çok önce ve belki onun çok üstünde Herakleitos atamız bize demedi mi ki, evrende akan sularla biz de akarız, cayır cayır yanan ateşlerle her şey değişir, bugün biziz, yarın biz değil, dün, bugün, yarın birbirine benzemez. Ay ve uzay çağına Herakleitos'tan daha uygun bir düşünür düşünülemez. Sartre'lar, Heidegger'ler, Marcuse'ler ay tozu kalıyor, ateşi gözüne kestirmiş büyük devrimcinin yanında. Ben değişirim, siz değişirsiniz, toplumumuz değişir, hele dünya topluluğunda nice nice değişmeler olur .Evrenin bunca akışını bir yana bırakıp hep aynı şeyi geveleyip duracak değiliz ya bizler! Akalım, değişelim, düşünelim, ama nereye aktığımızı, neye değiştiğimizi, ne ereğe doğru düşündüğümüzü anlamak için durmadan dinlemeden soru soralım.

— Palavra bunlar, göz boyaması! diye sözümü kestiğinizi duyar gibi oldum. - Bal gibi bilgi bütün bu sayıp döktüklerin, Sokrates'ler, Herakleitos'lar, filân falan. Nereye varmak istiyorsun? Yönünü söyle, yönünü! diye sıkıştıracaksınız beni.

Gelecek sayıya beklemeye sabrınız yoksa, şu kadarını söyliyeyim ki, yıllardır humanizma, insan ve insancılık sorunları üstüne kafa yorarım ben, bakarım, şu bizim Türkiyemizde bir insan sıcaklığı var ki, değme uygarlık ve kültürlerinkine değişmem. Ama bir de bakarım, bizler insana güvenmeyiz, dost ve insan bildiğimizi bir gün tutar bir gün yerin dibine batırırız, insanlık değerlerinin ne olduğunu ne anlamış ne anlatmışız açık açık, bu yüzden de toplumculuk derken alabildiğine bireycilik, tartışmasız kavga, kuşku, kumpas ve dedikodu ile karşılaşır dururuz.

İşte bu yönde soru soracağım size, kendimi de, belki biraz sizi de aydınlatabilirim umuduyla.

ayşe nun

Anlaşılan, kendini ejder sanıp pireleşmiş militanların ukalâlıklarını yatıştırmak için Ho Şi Min şunları da söylemek zorunda kalmıştır: **«Bugünkü günde kadrolarımız büyük bir kusur taşıyorlar: kendini beğenmek, gururlanmak. Bunu ne olursa olsun, söküp atmak lâzım. Yoksa etüdle elde edilecek bilim ZARARLI olacaktır** (altını ben çizdim - A. D.)...»

Ho Şi Min bununla da kalmıyor: **«Herşeyi bildiğini iddia eden eğitimci, câhillerin en büyüğüdür».**

Ho Şi Min, kılı kırk yaran kimi eğiticilerle alay eder:

«Az olan vakit ve henüz alçak olan bir kültür seviyesi içinde, yalnız fildişi üzerinde incelemelere girişilirse, eve dönünce öğrenciler fildişi ile fili birbirine karıştıracaklardır ve bunun hiç bir faydası olmıyacaktır».

Ho Şi Min, kişinin de gayretine güveniyor:

«Kendi kendini eğitmeğe girişmeli».

Tekrar tekrar üzerinde durulan fikir:

«Kadrolar yığınların yanında bulunmalı ve onlardan öğrenmelidir».

Sosyalist düşünce ve eylemi, bağımsızlık savaşımı, emekçilerin düşüncesi, bilgisi, katkısı ve kontrolü ile yürütme kuralıdır ki küçük Viyetnam milletine, koskoca Amerikan emperyalizmini yenme gücünü vermiştir.

Türkiye'nin sorunları ve durumu elbette başka. Büyük gecikmeler ve eksiklerle gelişen teorik bilgi ve geniş eylem, hele Türk gerçeklerinden hareket eden teorik yaratıcılık daha ilk adımlarını atarken, eğitim konusunda, yanlış ilkelerle, TİP'in ölçüsüz ve parçalayıcı eleştirisine girişmek büyük bir sorumsuzluk örneği.

Türk emekçilerinin sesini dinlemek, dinlemesini bilmek, onlardan öğrenmek, bilimin de, eylemin de, devrimciliğin de temel ilkesidir, işe ordan başlıyalım, başlanmıştır da...

Nâzım ne güzel söylemiş:

«En bilgin aynalara
en renkli şekilleri aksettiren
onlardır...»

(FORUM : 1)

kimlik

KEREM USTA

Kerem Usta bu gecekonduyu dişiyle tırnağıyla yaptı. Kim ne derse desin, kim ne dedikodu yaparsa yapsın, bu gecekondunun her taşında, tahtasında Kerem Ustanın bir damla teri vardır. Yıllar önce, kaç yıl önce olduğunu kimsecikler bilmiyor, Kerem Usta buraya, Floryayla Menekşe arasındaki yalının dibindeki küçük düzlüğe, istasyonun az yukarısına doğru olan yere ilk kazığı çaktı ve ilk kökü dikti. Bir kök domatesi Kerem Ustanın eliyle toprağa ilk dikilen. Kerem Usta bu bir kök domatesle bütün yaz uğraştı. Toprağını un gibi eledi. En güzel gübreyle besledi. Ölçüyle suladı. Tozlanan yaprakları teker teker ıslak bezlerle sildi. İri, sulu, kırmızı domatesler oldu bu kireç toprağında. Buna en çok Kerem Usta şaşırdı. Hani kurk tavukların yumurtalarından ördek yavruları çıkar ya, ördek yavruları doğru göle.. Tavuk bu maceraya şaşar kalır ya. Kerem Usta, yumurtalarından ördek çıkmış tavuk örneği. Kerem Usta bu büyük, insan boyu olup harmanlamış domatesten bir tek kırmızı domatesi koparıp yemedi. Son güze kadar domates kümesi öyle kırmızı kırmızı ak yarın dibinde parladı durdu. Kerem Ustanın elinin emeği, iftiharıydı bu domates. Onun yanına varınca kutsal bir şeyin yanı[illegible] varmış gibi ürperiyordu usta.

Kerem Usta nereliydi, nerden gelmişti kimse bilemedi. Kerem Usta geveze değildi. Çok konuşmuyordu. Ya da hemen hemen hiç konuşmuyordu. Ne iş yaptığı da belli değildi. Bir bakmışsın usturalar çıkmış deniz kıyısına kurmuş tezgâhı hep gülerek sakallar tıraş ediyor. Bir gün bakmışsın bir balıkçı kayığında, en usta balıkçıdan daha usta balık avlıyor. Bir gün bakmışsın mahallenin bütün sobalarını o kurmuş, muslukları tamir ediyor. Bir gün bakmışsın kayıkları boyuyor, resim yapıyor, hikâye yazıyor. Ters, bir tuhaf, bu dünyada yaşamayan, kırık dökük sözcüklü hikâyeler. Bir gün bakmışsın motorlar tamir ediyor. On parmağında on hüner.. İşte Kerem Ustanın bu hünerli elleri kırlangıç yuvasını yapar gibi, çöp üstüne çöp koyarak, belki bir yılda, belki beş yılda bu gecekonduyu yaptı. Kırmızı, biraz mora kaçan, ak sardunyalar sardı evin dört yanını.

Sonra en güzel, katmerli, her birisi birer gül kadar nergisler açtı küçücük bahçede. Şebbeylar, iri güller, türlü türlü. Ve lavantalar. Evin ağılı sait lavantayla çevrilmişti. Daha mahalleye girer girmez mahalle mis gibi kokmaya başlıyordu. Evi belki dört kere yıktılar. Hiç yürekleri acımadan bu küçücük evi yerle bir ettiler. Kerem Usta aldırmadı, hep gülümsedi. Soğukkanlı, hiç bir şey olmamış gibi gene çöp çöp taşıyarak Kerem Usta evini yeniden kurdu. Her seferinde ev daha da güzelleşiyordu.

Bir gün bu eve bir kadın geldi oturdu. Belki de bu kadın Kerem Ustayla birlikte gelmişti bu gecekondu mahallesine. Hiç kimse farkında olmadı. Genç, topak, yumuk yumuk, elleri durmadan çalışan, güzel gözlü. Sonra boy boy üç tane çocuk çıktı ortaya. Çocuklar ne zaman doğmuşlar, ne zaman büyüyüp bu boya gelmişlerdi. Kimse farkında olmadı. Tertemiz giyimli, saçları taralı çocuklar mahallede Kerem Ustanın bahçesine benziyorlardı.

Mahalleli ilkin Kerem Ustayı çok kıskandı. İnsanoğlunun en aşağılık yanı, dedikodu işledi durdu. Kerem bu dedikoduyu duydu. Aldırmadı. Hiç gülümsemesi eksilmedi. Gözlerindeki sevinç azalmadı. Kerem Usta dedikodulara aldırmadıkça mahalleli de gittikçe azıtıyordu. Kerem Ustanın davranışlarında bir değişiklik olmadı. Herkese karşı gene dost, gene sevgi doluydu. Herkesin işine koştu. Hastalara doktor, ilaçsızlara ilaç, açlara ekmek buldu. Kapısı kırılmışın kapısını, damı uçmuşun damını onardı.

Bir kış belâlı geçti. İşte bu kışta olan oldu. Kerem Ustanın yüzündeki gülüş, belki de ömründe ilk olaraktan dondu kaldı. İlk olaraktan hünerli elleri işlerken titrediler. Kerem Usta kışın soğuğunda, karında, çok kar yağmış, bir ay kalkmamıştı, bir gece çocukları gibi nazlan büyüttüğü bir ağacı kesti yaktı. İkinci gece de ikincisini. Hiç kimseye bir şey söylemiyor, içine kapanıyordu. Soğuk geçtiği, kar kalktığı zaman bahçede en küçük bir çalı bile kalmamıştı. Çırılçıplak. Kerem Usta bahçeden gözlerini yumarak geçti.

Başka bir şey daha oldu, Kerem Ustanın başına belâların en büyüğü geldi. Komşular ancak bahara doğru farkettiler Kerem Ustanın karısının yokluğunu. Kadının adını bile bilmiyorlardı. Kerem Ustanın ağzının bıçak açmazlığını, cömertliğini yitirişini, ellerinin titreyişini anladılar. Kerem Ustaya acıdılar. Dedikodunun yerini acıma, sevgi, dostluk aldı. Mahallede Kerem Usta en kötü adamdan bile bir kinli göz görmedi.

Kadın nereye gitmişti?

Türlü söylentiler yayıldı mahaleye. Türlü hikâyeler uyduruldu. Komşular Kerem Ustanın o değilcikten ağzını aradılar. Kerem Usta dudaklarını kenetledi de kimseye bir sır vermedi. Ve çocuklarına gene öyle tertemiz baktı. Çocukların saçları analarının varlığındaki gibi gene taralıydı. Giyitleri gene yunmuş arınmış, gene pırıl pırıldı. Çocukların yüzüne en küçük bir keder parçası düşmedi. Analarının yokluğunu arar bir halleri olmadı. Belki içlerinde sakladılar. Bahçede ağaçlar büyümeğe, çiçekler çoğalmağa başladı. Gene mahalle bahar gözünü açtığında mis gibi koktu. Ama Kerem Usta hiç gülmedi. Ağzını bıçaklar açmadı. Bir hüzün uğuntusu gibi deniz kıyısından eve, evden denizin kıyısına vurdu durdu. Böyle birkaç yıl geçti. Ve mahalleli Kerem Ustanın yumuk yumuk güzel, çekik gözlü karısını unuttu.. Kerem Ustanın susmasındaki kederi kimse bilemedi. Kadının sıcaklığı Kerem Ustanın avuçlarında, bedenindeydi. Saçlarının kadınsı kokusu daha başını döndürüyordu. Ve kadın Kerem Ustanın gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Bütün bunları bana Kerem Usta söyledi. Dili çözüldüğünde denizin kıyısına oturup günlerce karısını önüne gelene anlattığında bütün bunları bana en ince ayrıntılarına kadar Kerem Usta söyledi. Uyduruyor değilim. Her bir şeyi yaparım da Kerem Usta üstüne hiç bir şey uydurmam. Allah göstermesin. Bunca yıllık dostluğumuz. Duru, çocuksu, saf mavi gözlerini üstüme dikip:

«Bunu bana yapmamalıydın,» derse ne ederim, nerelere giderim sonra? Dünyada herşeyden vazgeçerim de Kerem Ustanın dostluğundan vazgeçmem.

yaşar kemal

derdimvardırinilerimderdimvardırinilerimderdimvardırinilerimderdimv

my lai katliâm

Son günlerde, Türkiye ve dünya basınına «My Lai olayı» diye geçen ve Amerikan emperyalizmine hizmet edenlerin dışında herkesin ve her çevrenin «katliâm» olarak nitelendirdiği tüyler ürpertici olay, bütün dünyada hâlâ yankılarını sürdürmektedir. Amerika ise My Lai katliâmını münferit bir savaş olayı diye kabul ettirmeğe ve suçu, teğmen Calley'in üzerine yıkmağa çalışmaktadır. Abidin Dino, Yaşar Kemal ve Hasan Hüseyin Korkmazgil, 1967 temmuz ve Ağustos aylarında Vietnam'da bulunan, Amerikan emperyalizminin cinayetlerini ve kurtuluş savaşı vermekte olan Vietnam halkının yiğitliğini yakından görmüş olan Mehmet Ali Aybar'la, My Lai katliâmı dolayısiyle, Vietnam savaşı konusunda bir konuşma yaptılar. Türkiye'nin bağımsızlığından yana olan herkesi ve özellikle sosyalistleri ilgilendiren bu konuşmanın ilk kısmını bu sayıda okurlara sunuyoruz; devamı, bundan sonraki sayılarda verilecektir.

ABİDİN DİNO:

Song My insan kıyımının açıklanması, görünüşe göre Amerikan halkında şaşkınlık ve utanç yaratmıştır. Başkan Nixon da olayın dehşetini kabul etmiş, fakat bunu tek bir olay olarak ele almış, Amerikan ordusunun insanlığa karşı suç işlemediğini ileri sürmüştür. Siz Vietnam'a gitmiş, Bertrand Russell Mahkemesinin bir üyesi olarak araştırmalarda bulunmuştunuz. İşin içyüzü nedir?

MEHMET ALİ AYBAR:

Neymiş Song My olayı? 16 Mart 1968 günü bir Amerikan müfrezesi, Song My köyüne bağlı My Lai mahallesine girmiş. Erler, halkı meydana toplamışlar: İhtiyar, kadın, çoluk çocuk... Halk toplanıp beklesmiye başlamış, «gene ne var, ne gelecek başımıza» diye. Teğmen Calley çıka gelmiş, çekmiş makinalı tabancasını, başlamış halka ateş etmiye. Adamları da ateş etmişler. İddianameye göre, 109 kişiyi öldürmüşler. Öldürülenlerin 300-400 kişiyi bulduğu da söyleniyor. Batı dünyasını heyecanlandıran olay, bu. Sanki ilk defa oluyor!.. Oysa yıllardır nice My Lai olayı oldu Vietnam'da!.. My Lai katliâmının gazetelerde manşet olması üzerine, para kazanmak için mi şöhrete ulaşmak için mi, bilmem, ortaya bir başka olay atıldı. 17 Eylül 1966'da, beş kişilik bir Amerikan keşif kolu, Cat Tuong halkından bir gençkızı dağa kaldırıyorlar, ırzına geçtikten sonra da öldürüyorlar... Bunlar, Amerikalıların Vietnam'da işledikleri cinayetler serisinden sadece iki örnek...

Vietnam, Amerika'nın dünya politikasında önemli noktalardan biri. Türkiye gibi. Fransızlar yenilip de Vietnam'dan çekilmek zorunda kalınca, onlardan boşalan yeri Amerikalılar doldurdular. Diem'in başkanlığında, 17. paralelin güneyinde bir kukla hükûmet kurdular. Bu hükûmetle ikili anlaşmalar imzaladılar. Güney Vietnam'a askeri ve ekonomik yardıma (!) başladılar. Stratejik yollar, limanlar, hava alanları yaptılar. Diem'e bir ordu kurdular. Ve önceleri bu ordu ile, daha sonra Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Kore'den de asker toplıyarak kendileri de bir ordu kurdular. Vietnam'da savaşlara katılan Amerikan silahlı kuvvetlerinin sayısı gittikçe çoğaldı. Güneyde yaşıyan Vietnamlıları çabucak dize getireceklerini umuyorlardı. Umdukları çıkmadı. Vietnam halkı boyun eğmedi; Cenevre barış anlaşmasının bir an önce uygulanmasını istedi. Cenevre anlaşmaları, bağımsız tek bir Vietnam devletinin kurulmasını öngörüyordu. 17. paralel, yenilmiş Fransız kuvvetlerinin bunun güneyinde toplanıp Vietnam'ı terketmeleri için tayin edilmiş bir sınırdı. Amerikalılar, 17. paraleli, Güneyde kurdukları kukla devletin sınırı haline getirdiler. Ve Güney Vietnam halkından, Cenevre anlaşmalarından vazgeçmelerini, oldu-bittiyi kabul etmelerini istediler. Güneyliler boyun eğmediler. Boyun eğmeyince de Amerikalılar, «haddinizi bildiririz» diyerek harekete geçtiler.

Önceleri Diem kuvvetlerini kullandılar. Diem kuvvetleri, halkın direnişini kıramayınca, işi kendileri ele aldılar. Cenevre anlaşmalarının uygulanmasını istiyen her Vietnamlı, toplama kamplarına atılıyor, korkunç işkencelere tâbi tutuluyordu. Daha sonra köyleri boşalttılar. Beş-on köyün halkını biraraya getirerek, «Stratejik köy toplulukları» nı kurdular. «Stratejik köy toplulukları», blokhavzlar ve derin hendeklerle çevrilmiş müstahkem mevkilerdi. Amerikalılar, bu suretle, gerilla savaşlarının önünü alacaklarını umuşlardı. İşler umdukları gibi gitmedi. Halk, savaşmaya devam etti. Bunun üzerine Tonken körfezi olayını icat eden Amerikalılar, savaşı Kuzeye sıçrattılar. Denizden ve havadan Kuzey Vietnam'ı bombalamaya başladılar.

Kuzey'in en şiddetle bombalandığı günlerde ben oradaydım. 1967'nin Temmuz sonu ile Ağustos ayı... Çapı 30, derinliği 15 metrelik kraterler açan ağır bombalar; napalm bombaları, fosfor bombaları, bilyalı bombalar yağıyordu Kuzey Vietnam köylerinin, kentlerinin üzerine. Amerikan pilotları, kalabalık semtleri, okulları, tapınakları, hastahaneleri, su bentlerini, ekinleri bombalıyorlardı.

Napalm, 1500 derecede yanan bir sıvı. Bulaştığı yerden temizlenmiyor. Fosfor, hele beyaz fosfor daha da korkunç; söndürülemiyor. Tarifsiz acılar çekerek ölüyor insanlar. Kurtulanlar da yamru yumru, insan kılığından çıkmış mahlûklar. Bilyalı bombalar, kamış evlerde yaşıyan geri bırakılmış halklara karşı icat edilmiş. Her birinden 300 çelik bilya, tabanca kurşunu hızıyla çevreye dağılıyor. Gecikmeli bombalar. Yani düştüğü anda değil, tarlalarda, şurada burada sonradan patlıyan bombalar... Dalga dalga gelen uçaklar, gece-gündüz, bu bombaları Vietnam halkının üzerine yağdırdı. Sadece 1966 yılında 638 bin ton!.. Bu rakama karadan, denizden yapılan bombardımanlar dahil değil... Hanoi'den 17. paralele doğru güneye indik. Yerle bir edilmiş kentler, kasabalar gördük: Phuly, Phat Diem, Ninh Binh, Nam Dinh... Hanoi'de Cia Lam, Long Bien mahalleleri yakılmış, yıkılmış... Hue sokağında enkaz altından çocuk cesetleri, kadın, ihtiyar cesetleri çıkarılırken oradaydım. Hoan Kiem hastahanesinin bombalandıktan hemen sonra halini gördüm. Mahkemenin Kopenhag'daki ikinci oturumunda üç Amerikan askeri tanıklık etti. Esirleri, tutukluları konuşturma ince sanatının uzmanlarıymışlar. Bir bir anlattılar neler yaptıklarını. Bunlar katliâm, kıyım değil mi? Köy meydanında yüzlerce mâsumu kurşunlamakla, havadan yağdırılan napalm veya bilyalı bombalarla öldürmek arasında ne fark var? Göz görmeyince gönül katlanır deyip, havadan ölüm saçanları mâzur mu göreceğiz?

Bütün bunları, My Lai katliâmının münferit bir olay olmadığını anlatmak için söylüyorum. My Lai katliâmı, Amerika'nın Vietnam'da işlediği cinayetler zincirinin bir halkasıdır. Vietnam, Amerika'nın dünya politikasında çok önemli bir nokta. Bütün güney-doğu Asya'ya hükmeden stratejik önemde bir nokta. Elden çıkarmak istemez. Her ihtimale karşı Laos'ta, Tayland'da şimdiden köprü başları kurmuştur. Halk dize gelmeyip de direndi mi, toptan imha politikası uygulanıyor. Amerikalılar Vietnamlıları aşağı ırktan saydıkları için, orduları cinayet işletmekte çok daha pervasız davranıyor. Amerika'da zencilere yapılanları biliyoruz. Beyaz Amerikalı, çocukluğundan beri telkin altındadır: renkli adamları aşağı görmeye alışmıştır. Bundan dolayı Vietnam'da katliâm yapmakta Amerikalı sakınca görmemiştir. Vietnamlıya çünkü insan gözüyle bakmaz. Çocukluğundan beri bu yolda şartlandırılmıştır. Netekim, ilk şaşkınlık geçince, Amerikan halkının küçümsenmiyecek bir kısmı: «Savaş halidir, olur böyle şeyler; Boys'larımızın moralini, savaş gücünü bu gibi mânasız işlerle zedelemiyelim» demiye başlamıştır...

İŞTE JENOSİTİN TANIKLARI :

Nice My Lai katlâmı olmuştur Vietnam'da!.. Russell Mahkemesinde tanıklar bunları bir bir anlattılar. Amerikalılarca çekilmiş fiilmler gösterildi. Zindanlarda işkence görmüş olanlar, tüyler ürpertici hikâyeler anlattılar. Köylülerin, satırla başları uçurulurken çekilmiş fotoğrafları çıktı Batı basınında, iki üç yıl önce...

ABİDİN DİNO :

Russell Mahkemesinin vardığı sonuçlar inkâr edilmişti. «Jenosit» suçunu Amerikan basını ve resmî kişileri hafife almış, maksatlı bir siyasi manevra olarak göstermek istemişlerdi. Oysa bugün, Song My kıyımını kabul etmiş bulunuyorlar. Acaba bu davranışta gizli hesaplar mı var? Bu itiraf nasıl izah ediyorsunuz?

MEHMET ALİ AYBAR :

Şu nokta, gözden kaçırılmasın: Amerikalılar, My Lai katliâmını münferit bir olay olarak göstermek istiyorlar. İşi, teğmen Calley ve birkaç arkadaşının sırtına yükeyip ellerini yıkıya-

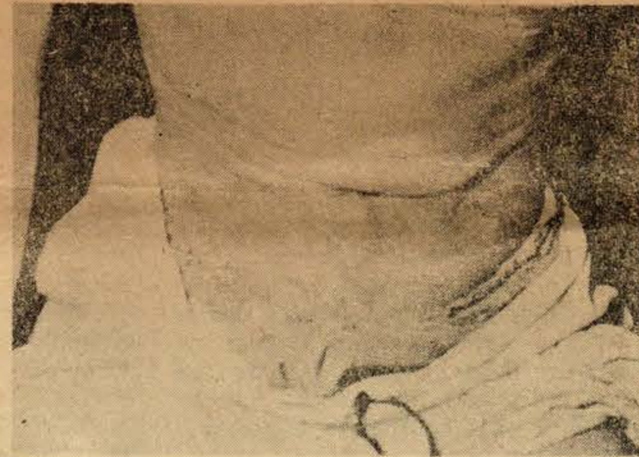
ı, jenositin bir halkasıdır

caklar. Oysa Amerikalılar Vietnam'da yıllardır «Jenosit» suçu işliyorlar. Bilindiği gibi, «Jenosit» suçu, bir milletin, etnik, ırkî veya dinî bir sosyal grupun kısmen veya tamamen yokedilmesi kasdıyla yapılan bütün işleri kapsar: Elbette belirli bir grupa mensup insanların kütlece öldürülmesi başta gelir. Ama «jenosit» suçuna daha başka fiiller de dahildir: Grup mensuplarının fizik veya fikrî bütünlüklerinin ağır şekilde ihlâli gibi; grupun tamamen veya kısmen yok olması sonucunu doğuracak bir duruma kasten sokulması gibi; grup içinde doğumların önlenmesi gibi; grup çocuklarının başka bir grupa nakledilmesi gibi...

Mahkemeye sunduğum raporda, Amerikalıların Vietnam'da bu nitelikte fiiller, yani «Jenosit» suçu da işlediklerini açıklamıştım (x). Esasen bir halkı boyunduruk altında tutmak isteyen emperyalist bir devletin, halk, millî kurtuluş savaşına başlayınca «jenosit» ten başka savaş taktiği yoktur. Nükleer silahlar kullanılınca her savaş «jenosit» olacaktır. Amerika'nın acaba gizli, daha doğrusu My Lai olayının örttüğü birtakım amaçları var mı? Olabilir. Vietnam savaşı Amerika'ya gittikçe ağır gelmiye başladı. Güneydoğu Asya'daki varlığını savaşa doğrudan doğruya katılmadan sürdürme isteği esasen «yeni-emperyalizm» politikasının bir gereğidir. Biraz önce belirttim; Amerika, Vietnam savaşına adım adım girdi. Önceleri Diem kuvvetlerini kullandı. Tekrar bu politikaya dönmesi mümkündür. Amerika, Vietnam savaşına harcadığı meblâğları, nükleer silah yapımına yatırma zorunluluğunu duymuş olabilir. Amerika'nın resmî çevreleri son zamanlarda, Sovyetler'e karşı üstünlüklerini kaybettiklerini, kıtalararası füzeler yarışında başabaş gittiklerini söylemeye başladılar. Özellikle füzesavar-füzeler konusunda yeni gayretler sarfedilmesi zorunluluğu ileri sürülüyor. My Lai olayının, Vietnam savaşı aleyhinde olanların değirmesine su akıtması, belki bu bakımdan Amerikan hükümetinin amaçlarına hizmet etmiştir. Fakat tekrar edeyim, bu bir tahmin olmaktan öteye geçemez.

NAPALMIN, FOSFOR BOMBALARININ, BİLYALI BOMALARIN BU HALE GETİRDİĞİ VİETNAMLILAR.

KORKMAZGİL :

Amerika'nın Vietnam'da uyguladığı «özel savaş»ın sonuçlarını yakından gördünüz. Amacı «Jenosit» olan böyle bir savaşın dehşet ve yıkıntısı ortada dururken, My Lai katliâmının yerli ve yabancı basında bu kadar gürültüye yol açmasının nedeni sizce nedir? Dikkatlerin My Lai'ye çekilmesi, bunca yıldır yapılan zulmü unutturmak gibi bir amaç taşımıyor mu? My Lai olayı etrafında koparılan gürültü, Amerika'nın Vietnam politikasında uygulamak istediği yeni bir taktiğin sonucu değil midir? Amerika, bir yandan askerini Vietnam'dan çekmeğe başladığını ilân ederken, bir yandan My Lai gibi olaylar yaratıyor. Bunun anlamı sizce ne olabilir?

MEHMET ALİ AYBAR :

My Lai katliâmının açıklanması ile, Amerika'nın Vietnam politikası arasında doğrudan bir bağlantı bulunduğunu sanmıyorum. My Lai olayı, birtakım tesadüfler sonucunda açıklanmıştır. Teferruatına girmiyeceğim işin. Russell Mahkemesinden beri, Amerika'da ve Batı dünyasında Vietnam savaşı aleyhinde az-çok bir birikim olmuştur. Yıllardır sonuç alınamaması, savaşın sürüp gitmesi, kayıplarının gittikçe artması, Amerikan halkı arasında, artan bir hoşnutsuzluğa yol açmıştır. Savaş aleyhinde yürüyüşler, gösterirler yapılmıştır. Böyle bir ortamda, My Lai katliâmı, bardağı taşıran damla oldu. Ama buna bakarak, «atmacalar»ın dâvayı kaybettiklerine hemen hükmedilmemeli. Amerikan halkının bir kısmı, My Lai katliâmına olağan bir iş gözüyle bakıyor. Unutulmasın. Amerika'nın, bir miktar askerini geri çekmiş olmasını, genel bir değişikliğin ilk işareti gibi yorumlamak, bence doğru değildir. Güney-doğu Asya, Amerikan emperyalizmi için, gerek stratejik, gerekse ekonomik bakımdan son derece önemli bir bölge. Vietnam, bu bölgenin ilk müdafaa hattı. Bu hattın hemen gerisinde Laos, Tayland, Kamboçya var. Birmanya, Malezya var... Bu ikinci hattın kilit noktası, Tayland. Amerika da sımsıkı tutuyor Tayland'ı. Amerika, bu bölgede kukla hükümetleri güçlendirip, millî kurtuluş hareketlerini önlemek ister. Mecbur kalmadıkça kendisi dövüşmek istemez. Ne var ki, kukla hükümetler ve onların temsil ettikleri çürümüş sınıflar, bu işin üstesinden gelecek güçte değiller. Amerika ne kadar yardım etse, boşuna; çürük zemin, yardımı emip şişiyor. Bu da kurtuluş hareketlerinin kök salmasında, gelişmesinde ayrı bir faktör oluyor. Bundan dolayıdır ki, kukla hükümetler, Amerika'nın çekilmesini istemiyorlar. Netekim, Thieu direniyor: Amerikan ordusu en az iki yıl daha kalmalıdır Vietnam'da, diyor. Ama Vietnam savaşının Amerika'ya gittikçe ağır geldiği de bir gerçektir. Askerî bir zafer kazanamıyacağı da anlaşılmıştır. Amerika'nın, bazı âyarlamalar peşinde olduğunu sanıyorum.

YAŞAR KEMAL :

Kuzey Vietnam'ı bir tetkik komisyonu başkanı olarak gezdiniz. Bir yeri araştırmak, öğrenmek için, en iyi fırsatlardan, imkânlardan biri. Sömürgeciliğe karşı insan soyunun en büyük kavgalarından birisini veren bu memlekette örgütlenme üstünde durdunuz mu? Buradaki parti, dernek örgütlenmeleri tepeden aşağı mı, yoksa alttan yukarı mı? Yoksa her ikisi birden mi?

MEHMET ALİ AYBAR :

Vietnam halkı, 1945'ten beri savaşıyor. Bugün Vietnam'da her şey savaşa, kurtuluş savaşına göre düzenlenmiştir. Herkes hem sivildir, hem asker. Meselâ Hanoi'de kaldığımız otelin müstahdemleri, canavar düdükleri ötmeye başlayınca, önlüklerini çıkarıp silah başı ederlerdi. Ve bize komut vermiye başlarlardı: «Orada durmayın! Şuraya geçin! Sığınağa girin!» filan diye...

Vietnam'da her şey savaşa göre düzenlenmiştir, dedim. Bunda halkın «gönüllü» katkısını unutmamak gerekir. Halk savaşlarının gücünü de esasen bu teşkil eder. İhtiyar, genç, çocuk, herkes hayatını savaşa, savaşta faydalı olma hedefine göre âyarlamıştır. Uzun yıllardır kurtuluş savaşının

Aybar Vietnam'da, yaralılarla

şartları içinde yaşamak, üstelik sosyalizmi kurmayı da hedef almış olmak, hangi kademede olursa olsun, yöneticilerle halk arasında insanca ilişkilerin kurulmasına yol açmış. Sokaktaki insanın bir bakanla, yüksek rütbeli bir subayla konuşmasına çok şahit oldum. Son derece tabiî idi; eşitlik ölçüleri içinde idi. Kılık kıyafetlerde de fark yok. Başbakan Phan Van Dog, heyetimizi, kısa kollu gömlek, pantalon ve çıplak ayaklarında sandalet olduğu halde, yani sokaktaki adamın kılığında kabul etti. Yargıtay başkanı Phan Van Bach, aynı kılıktaydı. Sağlık Bakanı Tach aynı kılıktaydı. Albay Ha Van Loo, rejimin ileri gelen kişilerinden biridir. Halen Paris'teki Kuzey Vietnam heyetinin ikinci başkanı. Erlerle, teğmenlerle senli-benli konuşur, şakalaşırdı. Vietnam'da en yüksek gelir, en az gelirin sadece altı katı: Vasıfsız işçi ayda 40 dong (yaklaşık olarak 10 dolar) kazanır. Başbakan, 220 dong aylık alır. En yüksek gelir, Ho Chi Minh'inkiydi: Ayda 240 dong...

Kuruluşlar yukardan aşağı mı, aşağıdan yukarı mı? Kesin bir hükme varacak kadar kalmadım Vietnam'da; üstelik işim de başkaydı. Fakat savaş içinde yaşama, bir halk savaşının şartları içinde bulunma, rejime tabandan çok şeyler kazandırmışa benzer. «Merkeziyetçi-demokratizm» merkeziyetçiliğin ağır bastığı, çatık kaşlı, otoriter bir yönetim olursa niteliğinden çok şey kaybetmiş olmalıdır.

(x) Tribunal Russell 2. (Russell Mahkemesi, cilt 2) s. 312-317, Gallimard-İdée, 1968. Mahkemesinin Stokholm ve Kopenhag'daki oturumları, özet olarak, iki cilt halinde yayınlanmıştır.

EGE'DE TARIM İŞÇİSİ

samim kocagöz

EGE'DE TARIM ÇIKMAZI

Ege'deki tarım işçisi ve sorunlarına eğilebilmek için önce Ege'deki son yılların tarım çıkmazını özetlemeliyiz. 1950'den beri bu konuya edebiyat alanında da -SAM AMCA adlı hikâyemde olduğu gibi- her fırsatta değindim. Toprak reformu yapmadan makineleşmenin, topraksız ya da az topraklı köylünün aleyhine olduğunu yirmi yıldır belirttim. Bu yazımda da topraksız -ortakçılıkla geçinen- ya da az topraklı köylümüzün, nasıl dayanaksız, örgütsüz birer tarım işçisi -işçi diyebilirsek- haline geldiğini, bazılarının büyük şehirlerdeki özel sektörün sanayileşme çıkarlarına katkıda bulunup, gecekondulardaki mutluluğunu (!) incelemek istiyorum:

1946'dan sonra başlayıp 1950-1960 arası hızlanan Amerikan yardımı ile tarımda makineleşme, büyük çiftçiler bir yana, orta halli çiftçileri de zengin etti. Denizli'den Manisa'ya, Manisa'dan Balıkesir'e dek geniş tarım alanında makine gücü ile ekilen pamuk, beyaz altın oldu.

Hemen söylemek gerekir ki tarımda makineleşmenin yararlı bir iş olacağını kimse inkâr edemez. Ne var ki yurdumuzda toprak reformu yapmadan makineleşmek, köylünün yararına olmadı. Toprak sahiplerinin yararına bir ürün ve para çoğalmasını sağladı. Makineleşmeden önceki düzen, Cumhuriyet döneminde de Osmanlı'dan kalma düzendi: Yarıcılık, ortakçılık gibi... Yüz dönümün üstündeki toprakların sahibi, gerçek sahibinden çok, topraksız köylüydü. Öküz çifti ile yapılan tarım, elbette ki ortakçılığa dayanan bir düzenle yürütülecekti. Bu düzen ilkel bir düzendi ama reform yapmadan yürütülen tarım işlerine uygundu. Toprak sahiplerinin makineleşme; pamuk ekimi, fazla ürün almalarına yararken, bu topraklarda dededen toruna ortakçılık yapan -toprağı benimseyen- köylüyü pamuk işçisi, tarım işçisi durumuna düşürdü. Köylüler, çoluk-çocuk, genç-yaşlı, pamuk çapasına, sulamasına, toplamasına düştüler. Makinenin kovduğu, kendilerinin bildikleri bu topraklarda ırgat oldular. Bir bölüğü de büyük şehirlerin gecekondularına taşındılar.

Şu kısaca özetlediğimiz durum, toprak reformu yapmadan makineleşmenin köylüyü düşürdüğü çıkmazdır. Bir de toprak sahiplerinin durumuna bakalım:

AKALA TOHUMU

Amerikan yardımı -köylünün deyişi ile MARAŞAL yardımı- ile traktör, pulluk, mibzer, su tribünü alabilen yüz dönümün üstündeki toprak sahipleri -bu makinelerin tutarını beş yılda, beş taksitte Ziraat Bankasına, bu banka da on beş yılda Merkez Bankasına, Merkez Bankası da yirmi yılda Amerikaya ödüyordu (arada dönen faiz dalaverasına ayrıca değinmek gerek)- 1950-1960 yılları arasında elde ettikleri pamuğu 80-90, daha sonra 120 kuruşa satıp bol para kazandılar. Kilo başına masraf en çok 33 kuruşu buluyordu. İşte bu sıralarda pamuğun adı, «beyaz altın»a çıktı.

En önemli bir noktayı belirtelim: Ekilen pamuk cinsi «Akala» denilen bir cinsti. Bizim Ege topraklarına, havasına, suyuna ve güneşine uygun bir tohumdu: Beyazlığı Mısır pamuğundan üstün, lifleri üç santimi buluyordu. Kozası büyük; yağmura dayanıklıydı. Çekirdeği iri olduğu için ağır çekiyordu. Nasıl tütün, Amerika'dan lahana yapraklı çıkmış, Türkiye'de ince damarlı, küçük yapraklı bir bitki olmuşsa, bu pamuk da Amerikadan çıkmış, Türkiye'de üstün kaliteli Amerikan pamuğuna rekabet eden -tütün gibi- bir bitki olmuştu. Bütün dünya piyasaları Türk pamuğunu arıyordu. Amerika'nın pamuğu ile karıştırıp -tütün gibi- kullanmaya başladılar.

KOKER TOHUMU

Sen Amerika olsan, bu rekabet -küçücük de olsa- hoşuna gider mi? Sam Amca, düşündü taşındı; yeni bir cins pamuğun tahumunu 1960'dan sonra getirip, «Bu, Koker cinsi pamuktur. Akaladan çok daha iyi sonuç verecektir» dedi. Akala cinsi tohumu bizim Tarım Bakanlığı ortadan kaldırdı; yasakladı. Bu koker cinsi pamuğun kozası küçük, lifleri birbuçuk santim, yağmura dayanıksız ve çekirdeğinin küçük olduğu, bir yılda ortaya çıktı. Ama ne çare ki Akala cinsi tohumu koydunsa bul... Çiftçiler, Suriye' den kaçak tohum getirmeye kalkıştılar. Elbette hükûmetten, giderek Amerika'dan gizli iş yapmak zordu. Akala tohumu bulunamıyordu. Bir de görüldü ki, (mintarafillâh) bizim Egemizin toprağı, suyu, havası ve de güneşi, bu Koker cinsi pamuğu dünya piyasaları (Amerika'ya inat) yine de aramaya başladı...

MEKSİKA BUĞDAYI

Sam Amca, «aman» dedi, «bende Meksika cinsi bir buğday tohumu var ki, dönümde beş yüzden tut, yediyüz kiloya dek ürün veriyor!» Çiftçilerin bir çoğu, iki yıldır pamuk ekiminden vazgeçti. Vazgeçmek zorunluğu da vardı: Yıllardır sulu tarım yapılan tarlalar çoraklaşmaya başlamıştı. Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes ovaları -özellikle Büyük Menderes ovası- denizden kazanılmış, binlerce yıldan beri bu nehirlerin erozyonla doldurdukları topraklardır. Sulu tarım artık buharlaşmayla dipdeki tuzu yüze çıkarmıştı. Tarlaları bir süre dinlendirmek zorunluğu ortaya çıktı. ilk yıl anaç tohumdan alınan buğday ürünü, pamuğa göre masrafı daha az olduğu için, verimli göründü. Zaten toprakların yorgunluğu bir yana, beş yıldır 210 kuruşa çıkan kilodaki pamuk ekimi masrafına karşılık, ortalama 190 kuruşu geçmeyen kilo başına pamuk satışı, çiftçiyi pamuk ekemez duruma düşürmüştü. (Amerika, tuttuğu yolda başarı kazanmıştı.) Sam Amca memnun, Amerikadan buğday tahumu getiren -kabul eden- o zamanın Tarım Bakanı Bahri Dağdaş memnun kaldı bu işten. (Dağdaş, tarlalarda halay bile çekti !). Ne var ki bu umudu da Amerika'nın boşa çıkmakta: Meksika Tipi Tohum, nedense bizim Ege topraklarında (mintarafillâh) verimli olmadı, olamıyor da. Çiftçi, pamuk ekiminin masrafının altından kalkmamakta, Amerikan buğdayını ekmeye, tarlam dinlensin diye, şimdilik razı olmakta; kısacası, bir çıkmaza düşmüş bulunmaktadır.

TARIM İŞÇİSİNİN DURUMU

Yazımızın başlarında, toprak reformu yapılmadan makineleşmenin ortakçı köylünün aleyhine olduğunu, bu köylünün ortakçılıktan pamuk işçisi, ırgatı durumuna düştüğünü söylemiştik. Bu sefer, Egenin çoğu tarlalarında, yukarıda değindiğimiz nedenlerden ötürü bu pamuk -mevsimlik- işçileri, büsbütün işsiz kaldı: Buğday ekiminin işçiyle hiçbir alışverişi yoktur. Buğday, makineyle ekilir, makineyle biçilir. İş buraya gelip dayandı mı; köylü-işçi için söylenecek söz biter; çare düşünmek gerekir. Bu çareyi, yetkililerimiz düşünedursun, biz, pamuk ekimindeki işçilerin önceki ve şimdiki -pamuk ekimine devam edilen yerlerdeki- durumunu kısaca gözden geçirelim:

Büyük Menderes ovasında, Denizli, Sarayköy, Nazilli, Aydın ve Söke yöresindeki Madran, Beşparmak dağlarında, tâ Aydınoğlu, Menteşe Beğliği zamanından beri, hayvancılık, tahtacılıkla geçinen Yörük aşiretleri, köy köy yerleşmiştir. Bu köylerin bir kaçının adına bakacak, aslını araştıracak olursak, obaların, oymakların adları ortaya çıkar. Önce çadırları ile konmuşlar, sonra çadır yerlerini köy haline getirmişlerdir. Avşar, Çavdar, Karahayıt köyleri, Koçarlı bucağı gibi. Bunlar, Avşarlar, Karahayıtlılar, Çavdarlılar gibi Oğuz Türklerinin kondukları köylerdir. SÖKE ilçesi de oğuz boyların dan SÖKLÜ oymağının konduğu yerdir. Merkez, yol üstü bir yer oluşu, yüzyıllar boyunca gelişme nedeni olmuş, Sancak Beğliği merkezi haline gelmiştir. Menderes Ovasını çevreleyen dağlar, bütün bu Oğuz boylarının, -Yörüklerin- yerleştiği köylerle doludur. Ormanlardan faydalanma düzeni bozuldukça, ovalarda mevsim mevsim hayvanlarını yayma olanakları -tarımın gelişmesi bakımından- azaldıkça, bu köylerin halkı, birkaç ağaç zeytin sahibi olabilenler bir yana, mevsimlik ortakçılar olarak ovaya inmeye başlamışlar, irili ufaklı toprak sahipleriyle, ellerinde öküzler bulunduğu için -yetiştirdikleri için- toprakları ekmeye başlamışlardır (1). Cumhuriyet döneminde bile topraklar, köylü ortakçılarla toprak sahipleri arasında öküz çiftine göre bölüşülmüş, ya da başka bir deyişle toprak sahipleri tarafından toprak, öküz çiftine göre bölüştürülmüştür. Bir, iki, üç çift öküzü olan bir köylü ailesi, yetişkin çocukları ve hak verdiği yardımcıları ile birlikte öküz çiftine göre toprak sürmüştür. Bir çift öküz için ayrılan toprak 10 dönümle 15 dönüm arası olmuştur. Bir çift

«Üstyanı Fasafiso!»

Hemen hemen on yıl önce «SOHBET» başlığı altında çeşitli yazılar yazardım bir dergiye. Yazılarım «Fıkra» türündeydi. Bu türden kaç yazı yazdım? Neden bıraktım? Bırakışımın, yâni «Fıkracı» olmayışımın nedeni neydi?

Geçiyorum.

O «Fıkra»larımdan biri geçti elime dün. Yeni baştan okudum. Öz olarak bugün de hemen hemen geçerliydi de, dili, ya da dilindeki bâzı tilcikler, erbabının elinde hayli değişip temizlenmiş dilimizin daha özgün tilcikleri yanında eskimiş bulunuyor.

O gün, «ÜSTYANI FASAFİSO!» adını taşıyan o fıkramda şöyle demişim:

«Sabah, sabahın da erken saatı. Çemberlitaş. Camiin yeni onarılmış bembeyaz taş duvarı önüne sıra sıra çömelmişlerdi. Sekiz ya da on kişi vardılar. Hava soğuk, yerler çamur içinde, sırtlarını dayadıkları câmi duvarının taşları da ıslak ama, hiç bir şeyin farkında değillerdi. Durdum. Maksadım neydi? Bilmiyorum ama, konuşmak istiyordum. Bir röportaj mı yapmak niyetindeydim? Yoksa bir hikâye, hattâ roman konusu olabilirler diye mi düşünmüştüm?

Tam önlerinde duruşumdan, kendilerine bakışımdan ürkerek ayağa kalktılar. İçlerinden biri eski, parça parça kasketini çıkardı, esas vaziyete geçti. Neden? Niçin? Ben neydim? Saygıdeğerliğimi ne biliyorlardı? Hem bakalım saygıdeğer biri miydim?

Sertçe sordum :

— Neden ayağa kalktınız?

Kasketini çıkaran :

— Zâtınız, dedi. zâtınız...

Gerisi gelmedi. Üsteledim :

— Evet zâtınız.. zâtınız ne demek?

— Zâtınız, yâni mâmür bey değel misiniz?

— Beni tanıyor musunuz?

Arkadaşlarına baktı, bakıştılar, gülüştüler ama saygıyla, utançla. Sonra gözlerini bana çevirdiler, daha sonra da kara gözler acizle yere çevrildi.

— Ne memuruyum meselâ?

Cevap yok. Boynumdaki kravat, başımdaki fötr şapka, ne bileyim, şehirli takım taklavatım onları etkilemiş olacak. Bense yirminci yüzyılın atomu, hidrojeni, yıldızlar arasına fırlatılan sun'î peyklerini düşünüyorum. Düşünüyorum da, insanoğlunun bir yandaki baş döndürücü ileriliği ile, öte yandaki korkunç geriliğini bağdaştırmağa çalışıyorum. Bunlar, köylerinden kopup, bir lokma ekmek için İstanbullara gelmiş, herhangi bir kravatlı, fötr şapkalı şehirliden korkup çekinen insanlar; benim yurttaşlarım. Nasıl âciz, nasıl zavallı, nasıl yenik duruyorlar karşımda. Partiler, partililer, yarın iktidara geçecek olanlar! Size söylüyorum, bu insanlara acıyın. Bunların da çağımız uygarlığından faydalanabilmeleri için bir şeyler düşünün. Okutun, yazdırın, karınlarını doyurun, sırtlarını perkiştirin, barınaklandırın...

Yurtseverlik, yurdunun geri kalmış insanlarını ileri gö-

türmek, onları uygarlığın nimetleriyle nimetlendirmektir. Üstyanı fasafiso.

Bilmem yanılıyor muyum?»

Bu «Fıkra», bence bugün de geçerli. O günlerden bugüne yurdumuz çeşitli seçimler geçirdi. Yâni partilerimiz, Meclise adaylarını soktular. Denebilir ki, «— Soktular da ne oldu? Değişen ne?»

Bir bakıma doğru, hemen hemen hiç bir şey olmadı, gene hiç bir şey de değişmedi.

Burada biraz duralım: Hiç bir şey değişmedi mi?

Bence, çok değilse bile, epeyce şey değişti. O gün caminin yeni onarılmış taş duvarı önünde hiç tanımadıkları biri olan bana saygı gösterenlerden pek çoğu tıpkı o günkü eziklikleri içinde olsalar bile, hayli kabarık köylü yurttaşlar artık ne idiği belirsiz birine salt kravatı, gıcırdayan pabuçları, kalıbı kıyafeti yüzünden üstün saygı gösterilmesinin gereksizliğini bellediler. Bunu kim belletti? Nasıl bellediler? Hiç kuşkusuz, Anayasa'nın sağladığı «Öğretme fırsatı»na kavuşmuş olan sol partiyle, solcu yazar ve solcu yayınlar. Şimdi artık insanlarımızdan pek çoğu «İnsanın insana kulluğu»na karşı. Gene de denilebilir ki, kanlı pazar'ları, çekilen copları, öldürülen ve öldürenleri bulunmayan öğrencileriyle yurdumuz o günlerden daha mı ileri sanki?

Gözümü kırpmadan «Hayır» derim. Hayır, yurdumuz o günlerden ileri olmak şöyle dursun, daha da geri ve zâlim ama, ne de olsa insanlarımızdan bir haylisi o günlerden çok daha şuurlu, pek çok nedenin de bilincine varmış durumda.

Bana öyle geliyor ki, bu «Nedenlere akıl erdirip, pek çok şeyin bilincine varma» gün geçtikçe artacak. İsterse coplar çekilmeğe, tabancalar patlamağa, asıl yaşaması gerekenler kahpe kurşunlarla topraklara serilmeğe devam edilsin. Hiç, ama hiç bir şey bu gelişmeyi önleyemiyecektir. Çünkü bir savaştır bu; aydınlığın karanlığa, aldanmamanın aldatılmışlığa, ilerinin geriye, haklının haksıza, soyulanın soyana karşı savaşı!

Bütün mesele, «— Bu savaş hangi yoldan, nasıl yürütülürse daha yararlı olur?»un en doğru biçimde karşılığını bulmakta. Çoğalmadan, hemen mi? Çoğalarak yavaş yavaş mı? Bilinçlendirmeden mi? Bilinçlendirdikten sonra mı?

Dün, «Yurtseverlik, yurdunun geri kalmış insanlarını ileri götürmek, onları uygarlığın nimetleriyle nimetlendirmektir. Üstyanı fasafiso!» demişim. Bugün de tıpkı böyle düşünüyorum ama, bugün biraz daha geliştim galiba. İnsan, bilip tanımadığını, etkisi altında kalmadığını sevemez. Bana öyle geliyor ki, Kanlı pazar'lara, patlayan tabancalarla yerlere yuvarlanan acar delikanlılarımıza, şuna buna kulak vermekle kalmayıp, bu işlerin gerçek bilincine akıl erdirenlerimizi çoğaltalım. Yapmak, bilmekle başlarsa yararlı olur. Bilmeden yapmak, örneğini gerek bizim, gerekse yaşlı dünyamızın çok yakından tanıdığı başarısızlıklarla son bulur. Yâni sil yenibaştan!

Üstyanı gerçekten de fasafiso!

orhan kemal

öküzü ile toprağı işleyen kişi, tohumunu toprak sahibinden alırdı. Ve bütün yıl da kendisi için gerekli para «dayanma» adı altında yine toprak sahibi tarafından ortakçıya verilirdi. Harmanda dayanma (kredi) tutarı buğday, toprak sahibine ayrıldıktan sonra ürün, (buğday, arpa, yulaf ve akdarı olabilirdi) yarı yarıya toprak sahibi ve ortakçı arasında bölüşülürdü.

MAKİNE DÜZENİNDE ORTAKÇILIK

Makineyle tarım işine girişildiğinde, 1950-1960 arası, hemen hemen buğday ekiminden vazgeçildi. Geniş topraklar pamuk ekimi ile doldu taştı. Pamuk ekiminin işçiliğine ortakçılıktan çıkarılan köylüler de yetişemez oldu. Konya çevresinden, Bozkır'dan yük vagonları dolusu işçiler Egeye döküldü. Bu işçiler de hiç topraksız, ya da az topraklı işçilerdi. Pamuk çapası gündeliği, 1950-1955 arası yıllarda, 5 lira ile 7,5 lira arasında gelişiyor; pamuğun toplaması da kilo başına 4 kuruşla 8 kuruş arasında değişiyordu. İşçilerin hesabını tutan, toprak sahibi ile ilişkisini kuran kişiler -ki bunlara Dayıbaşı denir- her gündelik için toprak sahibinden 25 kuruş alırlardı; toplamada her kilo başına yine toprak sahibinden 1 kuruş alınırdı. Bu dayıbaşılar, Büyük Menderes ovasında işçilerinden para alamazlardı. 1960'dan sonra dış ülkelere ve büyük şehirlere işçi akını başlayınca, İç Anadolu'dan Egeye gelen işçiler azaldı. Yukarıda sözünü ettiğimiz ortakçılıktan ayrılan yerli köylü işçiler, yavaş yavaş toplu bir halde pamuk eken toprak sahipleri ile ortak iş görmeye başladılar: İşçilik durmadan yükselirken, Amerika'nın yazımızın başlarında anlattığımız pamuk tohumundan satışına dek tarımımızı tekeline alması, toprak sahiplerinin aleyhine işlemeye başladı. Pamuğunu çiftçilerin 550 kuruştan yukarıya satamamaları, yani çiğitli (tohumlu, temizlenmemiş pamuk) pamuğu 210, 220 kuruştan yukarı satamamaları, pamuk ekimini zorlaştırdı. Hükûmet bile çiftçilerden gelir vergisi alırken % 70 masrafı kabul etti. Burada masrafın daha az mı, yoksa daha çok mu olduğu tartışmasını bir yana bırakalım. dönüm başına hesaplanan bu % 70 masrafın yarısından biraz fazlası işçiye geçmektedir. Şöyle ki: Çapa gündeliği 12,5 lira ile 15 lira arasıdır. Toplama birinci toplayışta -pamuk açtıkça beklenip beklenip üç, dört kere toplanır- kilo başına 25-27 kuruştan başlar, 40 kuruşa dek çıkar. Bir işçi günde 80-100 kilo topladığına göre, gündeliği 30, 40 lira arasında değişir. Elbette bu iş geçicidir. Kışın işsizdir köylü. Toprak sahibi, «bütün masraflar bir yana, 190-200 kuruşa satabildiğim pamuğun 1 kilosuna nasıl 40 kuruş toplama vereyim?» diye saçını başını yolarken, hayat koşulları ve pahalılığı karşısında işçi direnir haklı olarak. Zaten bu parayı bütün kış yemiş bitirmiştir. Hani iş ortakçılığa dönmüştür: Nisan ya da Mayıs ayında ekilecek çapalanacak, tâ Eylülde toplanacak pamuğun işçilik parasını toprak sahibinden Ekim ayından başlayarak almaya başlar. Dayıbaşları, -bunlar ya köyün muhtarı, ya bakkalı, ya da okuma yazma bilen, hesap tutmasını bilen kimselerdir- toprak sahiplerinden bütün kış dayanma (kredi) çekip köylüsüne dağıtır. Bu aracılık için toprak sahibinden çapada gündelik başına 50 kuruş, toplamada kilo başına 2 kuruş alır. Yani makineli tarım da dönmüş dolaşmış, öküz çifti ile yapılan ortakçılığa az çok benzemiştir. Benzeyecektir de, toprak reformu yapılmazsa, hayvancılık, ormancılık plânlanmazsa...

Bu yüzden Meksika, yani Amerikan buğdayının tohumunun Egeye ilk geldiği yıl, toprak sahipleri, masrafın azalacağını görerek pamuk ekiminden vazgeçme eğilimi gösterdi. Pamuk tarlalarına hem masraftan hem de tarlaları dinlendirme zorunluğundan buğday ekmeye kalkışan çiftçilere karşı, köylü-işçiler ayaklandı: Tarlaları işgal ederiz! dediler. (Sayın Demirel'e duyururum..) Görünen odur ki, ekici, toprak sahipleri şaşkın; işçi, köylü şaşkın... Biz sadece olup biteni çizdik. İstatistikleri serip, külâhlarını önlerine koyarak düşünmek, bilimcilerimize, ve de siyasilerimize düşer.

(1) Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız: Samim Kocagöz, 'Bir Karış Toprak', Ataç Kitabevi, 1964, İstanbul.

---

türkçesi bu!

NERDE KALMIŞTIK?

Evet, «kına ucuzladı».Rüfailerin tefine uyup, birtakım tümörler adına, parti ve adam yıkma şaklabanlığına kapılanlar, bütün kınaları bitirdiler. Ne var ki, pek kısa sürdü bu sarhoşluk; diyalektik hınzırı hükmünü icra eyledi; bizim kınacılar, «filtreli kınacı» ve «filtresiz kınacı» diye ikiye bölündüler, «oportonizm» fırçasını birbirinin suratında dolaştırmağa, sağ ve sol sapkınlık suçlamasının batağında, birbirlerinin sülâlesine okumağa, «sağ» mollaları kıskandıracak derecede hünerli mollalıklar yapmağa başladılar. Küçük burjuvaya itibar kazandırma adına marksist leninist literatürü paspas diye kullanan bu «ittifak»çı mollalar, haftada bir yön ve kılık değiştirerek, tükürüp tükürüp yalıyarak, o «kutsal ittifak»ı kendi aralarında bile kuramıyarak, kim ve ne adına ıspazmozlar geçirdiklerini, kim ve ne adına kaya gibi sosyalistlere sövmeğe yeltendiklerini ortaya koyarak, bizim yazıp belirtmek durumunda olduğumuz birtakım gerçekleri su - yüzüne çıkardılar. Strateji ve taktik konusu da böylece açıklık kazanmış oldu. Üçü birarada üç gün yürüyemiyecek derecede ham ve tutarsız birtakım kişilerin, holdinglerin tokuştuğu bir ülkede, ne yapmak istedikleri, cümlenin malûmu olduktan sonra..

Hani, ne demiş adamın biri :

Gör zâhidi kim sâhib-i irşâd olayım der,
Dün mektebe vardı, bugün üstâd olayım der.

Marksizmin temelinde «emek» vardır. Tarihî materyalizm, «emek» üzerine kurulmuştur. Sosyal mücadeleler tarihi, «emek»in kurtuluş savaşı tarihidir. Kim ki akşamdan sabaha «üstâd» olma kolaylığına kayar, o kişi ne marksisttir, ne de marksist-leninist. O kişi düpedüz bir şarlatandır, bir züppedir, bir sahtekârdır. Çünkü «bilgi»nin zaman, emek ve zekâ üçlüsünün ortak ürünü olduğunu bilmiyor, hele de «emek»i inkâr ediyor, nice kavgalardan sonra varılmış birtakım gerçekleri ve doğruları, bir bezirgân kapkaççılığıyla ceplerine doldurup, önüne gelene yutturmağa ve kendine toplumda yer yapmağa çalışıyor demektir. Geri bıraktırılmış ülkelerde böylelerine çok rastlanır. Bunlar, kavgası verilen şeyin işportacısıdırlar; şuradan yüklenir, burada satarlar; aradaki fark, onların «itibar»ıdır, «kazanç»ıdır; «allah bereket versin» deyip, kökenlerinin yolunu tutarlar.

Ne diye uzattık lâfı? Oysa bunlar değildi diyeceklerimiz bizim. Biz, bugün, burada, başka bir konuya değinecektik.

Sızlanıyoruz, yakınıyoruz, kızıyoruz, yeriyoruz, sövüyoruz. Niçin sızlandığımızı, niçin yakındığımızı, niçin kızdığımızı, niçin sövdüğümüzü biliyoruz da, bununla nereye varmak istediğimiz konusunda biz emekçiler ikiye ayrılıyoruz :

a) Sosyalist düzen özlemiyle sızlanan, yakınan, yeren, söven emekçi azınlık;

b) Bozuk düzenin sahibi egemen - işbirlikçi sınıfları insaf ve merhamete getirmek amacıyla sızlanan, yakınan, kızan, yeren, söven emekçi çoğunluk.

Sızlanmanın, yakınmanın, kızmanın, yermenin, sövmenin nedeninde bütün emekçiler birleşiyoruz da, amacında ayrılıyoruz. Emekçilerin sosyalizm doğrultusunda birleştirilemiyen yakınmaları, kızmaları, yermeleri, sövmeleri Saray saltanatını yıkamamıştır, egemen-işbirlikçi sınıflar iktidarını yıkamıyacaktır. Egemen-işbirlikçi sınıflar, emekçi halkın amaçsız homurtusunu susturmanın yollarını çok iyi bilirler! Biz sosyalistlerin görevimiz, emekçi halkın karşısına çokbilmiş mollalar gibi çıkmak değil; onu egemen sınıflar iyi beceriyorlar; ters bilinçlenmiş emekçi halkın karşısına, onu sınıf bilincine itecek söz ve davranış bütünlüğü içinde çıkmaktır. Emekçi halkımız, normal gelişimi içindedir. Onu, akrobatik birtakım numaralarla şaşırtmanın, saptırtmanın anlamı yoktur! Emekçi halkın yakınmalarını, kızgınlığını, sövme ihtiyacını sosyalizm doğrultusunda kanalize edebilen, emekçi halkın öncüsüdür, önderidir. Gerisi fasafiso!

Sonra konuşuruz.

korkmazgil

ilginç bir belge

dubçek'in savunması

«Prag Baharı»nın önde gelen kişisi Aleksandr Dubçek, bilindiği gibi, yabancı «askerî müdahale»den sonra, peyderpey sorumluluklardan uzaklaştırılarak, bugün Çekoslovakya'nın Ankara büyükelçilik görevine atanmış bulunuyor. A. Dubçek'in Çekoslovakya halkoyu için önemi hesaba katılınca, kendisine verilen yeni işin bir «sürgün cezası» olduğu kolayca anlaşılır. Aylardır basınımızın verdiği kısa haberler, A. Dubçek'in yurdunda sürdürdüğü ilke mücadelesini yansıtmamıştır. Çekoslovakya olaylarının içyüzünü aydınlatmak bakımından, Fransız «Politique» dergisinin yayınlandığı, A. Dubçek'in, 26 Eylül 1969 tarihli, Merkez Komitesindeki konuşmasını FORUM okurlarına sunmakta yarar görüyoruz. Bu belgeye dayanarak, Dubçek'in siyasî tutumunu ve karşılaştığı çeşitli engelleri kavramanın kolaylaştığı söylenebilir.

«Prezidyum'dan ve Federal Meclis başkanlığı görevinden alınmamı kabul ediyorum ama, Husak yoldaşın raporuyla aynı kanıda değilim.

Ocak sonrasının durumu, aşırı derecede basitleştiriliyor. Unutmamak gerekir ki Novotny, nisan ayına kadar yönetimdeydi. Bana gelince, Partinin ilerici güçlerini bir araya getirmeye ve Partiyle halk ilişkilerini yenilemeye, ülkenin bütün ilerici unsurlarını toplayıp birleştirmeye çalıştım. Husak'ın raporu çok katı: yalnızca «evet»leri toplamaya çalışıyor, bunca önemli bir konuda diyalog olanağı vermiyor.

Ocak ayında Parti, toplumsal hayat gibi, ölmüş, felce uğramıştı. Onları uyandırmak gerekti bizim için. Sağ ve anti-sosyalist güçlerin belirlendiği görüş açısının temelini yadırgıyorum. Bir karşı-devrimci güç merkezinin varolduğunu söylemenin anlamı yok. Kendi emniyet örgütümüzden ya da başkalarından olsun, hiçbir belge bunun kanıtını getiremedi.

Rejimimizin ABD ve Federal Almanya tarafından yutulmaya çalışıldığı konusundaki sav'ı (tez'i) reddediyorum. Bunu ileri sürmeniz için hiçbir deliliniz yok.

Hata işlemişsem, şunlardır: 14. kongreyi daha çabuk ve daha akıllıca hazırlamalıydım.»

Araştırma sonuçlarını ve partisinin yığınların güvenini yeniden kazandığını ispat eden gösterileri belirttikten sonra, A. Dubçek devam ediyor:

«Biz yöneticiler arasındaki görüş ayrılıkları, iktidar araçlarının ne zaman ve nasıl kullanılacaklarının bilinmesi sorunuyla ilgiliydi. Sovyet aleyhtarı gösterileri desteklemiş olduğumuzu ileri süren sav'ı kabul etmiyorum. Örneğin, Brno'da, 70 bin kişiyle birlikte Çervonenko'nun (1) da beni dinlediğini ve Sovyet-Çekoslovak dostluğunu destekleyen bir kararın oylama sonucu kabul edildiğini hatırlatırım.

Sağ akımlara karşı savaşın bugünkü yürütülüş biçimini doğru bulmuyorum. Asıl anti-sosyalist ve oportünist güçleri açığa çıkarmak için bir parti-içi diyalogu gerekir. 1969 mayıs'ından bu yana durumun düzeldiğini sanıyorsanız, hayâl görüyorsunuz. İyi bir örnek verildi burada: Parti üyelerinin yalnız % 16'sının toplantılara katıldıkları olgusu... Parti içinde önerilen, üye kartlarının yıl sonunda denetlenmesi kampanyasına karşıyım. Yeniden, başlıca darbe parti içine yöneltilecek, asıl anti-sosyalist güçlere değil. Parti hayatı içinde bir «catch» karşılaşması havası yeniden esmeye başlıyor ve korkarım ki bugün harekete geçen çığ, hiçkimse tarafından durdurulamıyacak. Parti gitgide daha çok, bir başına kalacak, etki alanı gitgide zayıflayacak. Mayıs ayında Merkez Komitesi tarafından alınan kararlar, onları uygulayacak hiçkimse bulunmayacağı için gerçekleşmeyecek.

SSCB ile ilişkilere gelince, asıl çelişme anti-sosyalist güçlerin varlığıyla değil, bu güçlere karşı savaşma yolları ve bu savaşın safhalarının ritmiyle ilgiliydi. Bizim stratejimiz 14. kongreyi toplamak, yeni bir yön saptamak, Partinin bütünlüğünü ve halkla bağlarını sağlamlaştırmak ve ancak bundan sonra, anti-sosyalist güçlere karşı tedbirler almaktı. Demokratik yoldan bunların hepsi mümkündü. İşçi sınıfımız ve halkımız bu demokrasiyi garantileyecek güçteydiler. Yabancı müttefiklerimizin bize yardımcı olacaklarını sandım.

Son olarak bu sorunları «Tribuna» ve «Rude Pravo» için yazdığım makalelerde ortaya koymaya çalıştım. Yayımlanmalarını yasakladınız.

Dresde toplantısı konusunda suçluyorlar beni (2). Bu konuda Prezidyum'a bütün bilgileri verdim. Ayrıca, Bilak ve Kolder Dresde'de idiler. Onlar da Prezidyum'a bilgi vermekte tüm olarak özgürdüler. Çervonenko'nun Varşova toplantısını bana bildirmiş olduğunu ileri sürenler yalan söylüyorlar (3). Varşova'dan sonra, kavga şu noktada sürdü: Müttefiklerin sandıkları biçimde bir «karşı-devrim»in varolduğunu düşünmüyorduk biz.

Cierna'da Brejnev'le olan özel görüşmem konusunda bilgi vermemekle suçluyorlar beni. Genel siyasa ile ilgili bir görüşme değildi bu. Dört saat süreyle, yönetici kadrolarımızda, hatta Prezidyum düzeyinde, değişiklikler yapmamı istedi benden. Bu görüşmenin tafsilâtını açıklamak istemedim ve bunu bugün de yapacak değilim.

Sovyetler, öbür yandan 14. kongre tarihinin birkaç ay geri bırakılmasını istediler (4). Kongre'yi birkaç hafta geri bırakmaya, ya da 9 Eylül'de yalnızca Çek partisinin kongresini toplamaya hazırdık. Kongre tarihini öne almak önerisi, Koldar ile Indra'dan gelmiştir, benden ya da «sağ unsurlar»dan değil. Tutanakları okumak yeter.

21 Ağustos'tan önceki son Sovyet mektubunu çok geç açıklamış olmakla da suçlanıyorum. Ama Ağustos ayında almış olduğum bütün mektuplara bakınız: iki ya da üç günde bir, bir mektup, hepsi de aynı; son mektubun öyle «son uyarı» havası da yoktu: öbürlerine benziyordu. Ayın 17'sinde, Kadar, muhtemel bir askerî müdahalenin yakınlığından söz etmedi bana.

Askerî birliklerin müdahalesini düşünmüştüm. Ama mümkün olduğunu sanmıyordum. İşte bu yüzden 20-21 gecesi, Prezidyum'un dağılmasına engel olmadım. İş yerlerimize gitmemiz gerektiğini, ertesi sabah Sovyet siyasal yetke'leriyle (otorite) görüşmeler yapmak üzere yeniden toplanacağımızı söylemiştik. Bekledik onları. Görüşmeler yerine, emniyet teşkilâtı tarafından tutuklanacağımı tahmin etmiyordum.

21 Ağustos konusunda Merkez Komitesinin daha bugünden bir tutum takınması önerisine karşıyım. Bu, Partiyi çözecek ve halkımızın müttefiklerle olan ilişkilerini daha da sertleştirecektir.

Son zamanlarda halk'a seslenmediğim için eleştiriyorlar beni. 1969 Mayıs'ından beri, gösteriler sırasında söz almaya birçok kere çalıştım. Her keresinde, yasak edildi bu bana. 21 Ağustosun yıldönümü için halkı sükûnete çağıran bir yazı yazdım. Yayımlanması yasaklandı.»

---

(1) Sovyetlerin Çekoslovakya büyükelçisi.
(2) 1968 Mart'ında.
(3) Çekoslovakya'sız Temmuz ortalarında yapılan toplantı.
(4) Mayıs ayında alınan bir kararla, parti kongresinin tarihi 9 Eylül 1968 olarak saptanmıştı.

dünyadan haberler

... Fransa'da, bir ... adır. «Birleşik ... ilkelerin dı- ... ayrılıkları ... önemli olma- ... nlara değinen ... teknik ele- ... tliler, öğretim ... bugün eylem ... er almaktadır. ... kavramı geniş- ... kitlesi yeni bir ... doğruya artı- ... knolojik gelişme ... lü artık ön-plân- ... çok memlekette, ... n (düşünce ve ... rı ilginç yöntem ... ektir.

... öneticileri ile Ga- ... dy'nin görevden ... örüş ayrılığı, bir ... yankılar yarat- ... r ve İtalyan Ko- ... tesi, Garaudy'nin ... elendirmektedir. ... ité» gazetesinin ... yayınlamasını, ... nsız partisinin ... rdiği biçiminde

... **ler Yugoslavya'- ... Gençler arasın- ... eorisi, genellikle ... esi, Garaudy'- ... kitabından geniş**

... ine göre 1970 iktisadi plânı, ... yanılgıları düzeltmekle yükümlü- ... mi gazetesi, maden endüstrisinin 1968 ... eri kaldığını, büyük kentlerde yiyecek zor- ... ortaya çıktığını yazmaktadır. Sorumlu Sov- ... şahsiyetlerinin eleştirilerine göre, endüstri ve ta-

(FORUM : 3)

rımda beliren bu ağır durum, örgütsel kusurlarla olduğu kadar, ekonominin yeni gereklerinin kavranmamış olmasiyle de ilgilidir. «Pravda» gazetesi bu düşünceleri şöyle özetliyor: «Öyle bir aşamaya varmış bulunuyoruz ki, eski biçimde çalışmaya imkân kalmamıştır, yeni yöntem ve çözümler gerekmektedir.» Resmi organın, üzerinde en çok durduğu noktalar, bakanlıkların bürokratça davranmaları, iş kurumlarına güven göstermemeleri, bütün yetkileri tekellerinde tutmaları gibi örgütsel sorunlardır. Böylece «Pravda» gazetesinin yorumu, Sovyet sorunlarını inceleyen birçok sosyalist yazarın vardıkları sonuçları doğrulamaktadır. Yalnız üretim birimlerinin değil, emekçilerin teker teker, ekonomik ve politik kararlara katılmaları, düşünce ve söz hakkına malik olmaları sözkonusudur. Demokratik merkeziyetçilikle, merkez plânlama ile bu yeni tutum nasıl bağdaştırılır? Partinin rolü, emekçilere merkezin verdiği kararları onaylatmak mı sadece, yoksa partili-partisiz emekçilerin önerilerini, merkeze, devlete duyurmak, böylece sorumluluklara bilinçle katılmalarını sağlamak mı? Şimdilik yalnız ekonomi alanında yapılan eleştiriler, er-geç, politik örgütle emekçilerin ilişkilerini de kapsıyacaktır. Sovyetler Birliği'nde görülen bu yeni gelişme, kuşkusuz, bir iç sorun olmakla beraber, dış siyasette de olumlu etkilere yol açabilir.

● **Bir süredir Çin'e çatmayan Sovyet basını, yeniden ağır suçlamalara geçmek zorunluğunu duymuştur. Tass Ajansına göre: «Maocu propaganda Çin'de bir harp havası estirmektedir. Pekin propagandası, bön uydurmalarını birkaç yıldan beri sürdürmektedir.»**

● Pravda gazetesi, Garaudy'ye çatarak, kendisini Sovyetler Birliği'ne iftira etmekle suçlamaktadır. Pravda, bu arada şunları yazmaktadır: «Garaudy öyle bir izlenim vermek istiyor ki, sosyalizmi kuran ülkeler, kabul edilebilir veya reddedilebilir, başka başka «modeller» öngörebilirler. Bu, oportünist bir 'tez'dir; ister sağdan, ister soldan gelsin.» Bu görüş, bilindiği gibi, yeni değildir. Genellikle Sovyetler Birliği'ndeki yorumcular, Togliatti'nin, ölümünden az önce savunduğu «çok-merkeziyetçilik» (polycentrisme) ilkesine, yani ülkelerin, marksizmin temel ilkeleri çerçevesi içinde, çeşitli sosyalizm modelleri yaratmalarına karşı daima çok «soğuk» davranmışlardır. Oysa ki, beğenilse de beğenilmese de, çok-merkeziyetçilik, yani her ülkenin kendi sosyalist modelini yoğurması, artık bir oldu-bittidir. Bunu durduracak, ancak silah kuvvetidir. Çekoslovakya'da bu mümkün olmuştur, ama Çin'de, Arnavutluk'ta, ya da Yugoslavya'da değil. Üstelik, dünya büyük!

● **Kanlı bir sağcı cuntanın işkenceleri ve Amerikan emperyalizminin diktası altında bulunan Brezilya'da silaha sarılmak zorunda kalan devrimciler, hem çok önemli başarılara, hem de geçici yenilgilere uğruyorlar. Che Guevara'nın «ocak» köy gerilla yönetimine karşın, şehir gerillasını (köy üsleri ile birlikte) öngören lider Marighela, tuzağa düşürülerek öldürülmüş, fakat örgütü şehir ve köylerde yayılmaya devam etmiştir. Che'nin görüşüne göre şehir garillası, ancak köy garillasına destek olmakla yükümlüdür. Marighela'ya göre ise şehir ve köylerde gerilla, denk önemdedir ve gerillanın ilk darbeleri şehirlerde kendini göstermelidir. (Amerikan sefirinin kaçırılması, tutsakların hapisten ve yurttan çıkarılmaları, radyo istasyonlarından devrimci bildirilerin zorla okutulması vb.)... Marighela, vuruşarak ölmeden önce, köylerde de örgütler kurmuş, eylemini başlatmıştır. Che'nin ve Marighela'nın ölümleri, Güney Amerika'da devrimcilerin çalışmalarında ve yöntemlerinde yeni gelişmeler getirecektir, ama, anti-emperyalist savaş hazlanacaktır.**

● Bürokratların Sovyet bütçesine yüklediği ağır ödemeleri hafifletmek ve üretimden ayrılmış kişi sayısını azaltmak için Sovyet hükümeti, yalnız Moskova şehrinde, 60.000 memuru işten çıkarmıştır. Bu tedbiri ilginç ve olumlu olarak nitelendiren Sovyet işleri uzmanları, bürokratçılıkla savaşın sürüp sürmeyeceğini, politik alanda uygulanıp uygulanmıyacağını anlamak için, 1970 yılının getireceği gelişmeleri beklemek gerektiğini yazmaktadırlar.

asım bezir[illegible]ci

ilk sosyalist şairimiz : RASİM HAŞMET

1

Rasim Haşmet ilk sosyalist şairimizdir. Ama ne adını edebiyat tarihlerinde bulabilirsiniz, ne de şiirlerini antolojilerde görebilirsiniz. O kadar ki, hemen hemen her şiir yazanı kitabına alan **İbnülemin Mahmut Kemal** bile **«Son Asır Türk Şairleri»**nde ona yer vermemiştir.

Oysa, Rasim Haşmet yalnızca ilk sosyalist şairlerimizden değil, ilk sosyalist gazetecilerimizdendir de. 1908 de İzmir'de **Mehmet Necdet'in** çıkardığı söylenen (?) **Irgat** gazetesi bir yana bırakılırsa, 1909'da **Amele** gazetesini yöneten Rasim Haşmet ilk sosyalist gazetecimiz sayılabilir. Öyleyken, adına basın tarihlerinde de, ansiklopedilerinde de rastlanmaz.

Bundan ötürü de çok az kimse tanır onu. Nitekim ben de varlığını geçen yıl **A. Cerrahoğlu'nun** bir kitabından öğrendim. Kişiliğini, eserlerini merak ettim. Araştırdım, sağa sola başvurdum, fakat yeterince aydınlanamadım. Ancak, **«Tarihçesi Ve Örnekleriyle Toplumcu Şiirimiz»** üstüne yaptığım inceleme sırasında bazı yeni bilgiler edindim. Gerçi bu bilgiler de yetersiz. Ama, öncekilere eklenince, Rasim Haşmet'in kişiliğini biraz daha gün ışığına çıkarıyor. Onun için, bu bilgileri - ilerde tamamlanması dileğiyle - yayınlamağı yararlı gördüm.

2

Bölük pörçük de olsa bazı yayınlardan ve sayın **Abidin Nesimi** ile şairin kızkardeşi **Kaya Tanca'dan** öğrendiğime göre, Rasim Haşmet'in hayatı şöyle:

Rasim Haşmet, genç yaşta ölen ressam **Haşmet Akal'ın** babasıdır. 1888 (?) yılında Selânik'te doğdu. Annesi Zekiye Hanımdı. Babası Haşmet Beydi, ticaretle uğraşıyordu.

Rasim Haşmet önceleri cılız, hastalıklı bir çocukmuş. Okula gidemiyormuş. Bu yüzden ilk öğrenimini evde yapmış. Sonraları iyileşerek ortaokula devam etmiş. Selânik'teki Fransız Mektebi'ni bitirmiş. İstanbul'a gelerek Hukuk'ta öğrenimini tamamlamış. Bir süre İzmir'de öğretmenlik yapmış.

Rasim Haşmet yazmağa öğrenci iken başlar. İlkin, Bulgar asıllı **Vlahof Efendi'nin** açtığı sosyalist klübe üye olur. Ardından, 1909'da **Benaroya'nın** Selânik'te kurduğu **Sosyalist İşçi Federasyonu'na**, o günkü deyimle **«Sosyalist Amele Heyet-i Müttehidesi»**ne katılır. Federasyon dört dilde (Bulgarca, Rumca, Yahudice, Türkçe) bir haftalık yayın organı çıkarır. Organın Türkçe nüshasının, yani **Amele** gazetesinin yazı işlerini **Rasim Haşmet** yönetir. (Gazete ancak dört sayı çıkabilir.) Ondan sonra **Yeni Asır** gazetesi ile **Bağçe, Genç Kalemler,** ve **Yeni Felsefe** dergilerinde yazılar, şiirler yayımlar (1909 - 1913). Bir yandan istibdada karşı çıkarken, bir yandan da sosyalizmden ve sosyalistlerden söz açan yazılar kaleme alır. Bunlardan, **«Mezahib-i İçtimaiye»** başlığı altında 1911'de **Yeni Felsefe Mecmuası'nda** (sayı 10 - 14) tefrika edilen incelemesi dikkate değer. Ayrıca, bu arada, sosyalist anlayışla yazılmış şiirler de yayımlamaktan geri durmaz.

Rasim Haşmet, Balkan Savaşı sırasında Selânik'tedir. Yunanlıların orasını işgali üzerine 1913'te İstanbul'a kaçmak zorunda kalır. **Eşref, Musavver Eşref, Zekâ, Tenkit, Hâle, Rebap** gibi dergilerde yazıları, şiirleri basılır. 1915'te Konya'da Mektebi Sultani'de felsefe öğretmenliğine atanır. İki yıl sonra İstanbul'a gelir. Gelenbevi Lisesinde öğretmenlik görevini sürdürür. 1919'da 31 yaşında Bakırköy'de veremden ölür.

3

Rasim Haşmet, **Bezmi Nusret'in** açıkladığına göre, **«tab'an gayet velûd idi. Çok ve kolay yazardı.»** (1) Fakat yazılarını kitap halinde toplamamıştır. Gerçi kızkardeşi Kaya Hanım bir eseri olduğunu sanıyorsa da, bütün aramalarıma karşın, bulamadım.

Rasim Haşmet'in şiirleri pek güçlü sayılamaz. Üstelik sosyalist eğilim taşıyanları da azdır. Belki başkaları da vardır, ama ben yalnızca iki şiirini görebildim: **«Sosyalizm Arkasında»** (2) ve **«Kardeşlik»** (3).

Şiirlerden birincisi **Saint Simon'a** adanmıştır. Biçimce yer yer Tevfik Fikret'i andırmakla birlikte, özce ondan ayrıdır. Şiirde kapitalistlerin rahat yaşayışıyla emekçilerin çileli yaşayışı karşılaştırılır. Sınıflar arasındaki eşitsizliğe parmak basılarak toplumsal adaletin gerekirliği ortaya konur. İkinci şiir ise — adından da anlaşılacağı gibi — insanlar, sınıflar, milletler arasında barış ve kardeşliğin kurulması özlemini dile getirir. Savaşı, ırkçılığı, zorbalığı yerer.

Rasim Haşmet'in şiirleri estetik yönden zayıf da olsalar, içerik yönünden güçlüdürler. Ayrıca, Sosyalist edebiyatımızın ilk örnekleri olmaları ve çağlarına göre sade bir dille yazılmaları dolayısıyla önemleri büyüktür.

---

(1) Bezmi Nusret Kaygusuz - Bir Roman Gibi, 1955, S. 40

(2) Bağçe Dergisi, 1325, sayı 9

(3) Bağçe, 1325, Sayı 11

Sosy[illegible]izm Arkasında

— Saint Simon'a —

«Madenin ort[illegible]
Yahut üç bin [illegible]
Ne olur? Sen v[illegible]
ölüverdik mi hep[illegible]
Şezlonga yayılmış[illegible]
Zengin; bunu vicd[illegible]
Bir yanda düşen fa[illegible]
Biçâre beşer! Ağlaşı[illegible]
«Kanun - ı müsavatı» [illegible]

Memnûn u musahhar, [illegible]ütel[illegible]
Yalnız büyüyen bütçesi[illegible]n h[illegible]
Zengin o servetle, saadetle mü[illegible]
Pür zevk ü şetaret
Hep eğleniyor, hep yaşıyor, hep [illegible]
Mes'ud oluyorken
Bir savt-ı semavi-yi beşer, savt-ı fa[illegible]
— Lâkin bu hazâinde onun elem-i fa[illegible]
Destinde - diyor kudretin hikmet ü ru[illegible]
Bir hiç, o kadar sendeki kıymet ü asâle[illegible]

Fakrın ve fakirin bu hezain-i mütehakkim[illegible]
Şevkinle, sürûrunla onun kendi elinde
Bir cüz'ü atalet sen bu çamurdan gibisin
Yükselmeğe yüksekliğe saik mi hayalin?
Yükselme fakat, sonra yine hâke düşersin!

Binlerce asır aynı mezâlimle yaşarken,
Her şâhika-i zahmı bu kollarla açarken,
Her serveti bunlar sana takdim ediyorken
Hâlâ ne diyorsun! «Ölüyormuş, ne olurmuş!»
Gaddâra ne kadar nefsine hattâ kurulurmuş!
Lâkin senin ismin, o büyük şöhret ü miras
Zâlim babanın gadr ü tahakküm eseriyle,
Sen rahat ü şevkinle saraylarda gezerken;
Gülşenlere, ezhâra temellükle gülerken,
Hânende, mağazanda küçük yavrulariyle
Yüzlerce fakir âh ediyor; kız, ana, hâsir
Hep ağlaşıyor, inleşiyor, hasta vü fâtir.

Biçâre beşer! İşte terakki vü hukûkun!
Sâyin sana bir parça medâr olmasa heyhât
Fevkinde uçan kartala mahkûm, müteessir
Elbette perişan olacaksın ve ölürken
Sen külbende kalmış müteverrim oluyorken
Zengin, balolar seyredecek sarfile altın.
Altın ki senin nimet-i asli-yi hayâtın
Altın ki bu zicretine mat'un-ı maişet
Girdâb-ı mesâide gülen vech-i teselli!

Nefret! Ebedî âlem-i pür gayz ü kibâre
Nefret!
Geliniz yaraya, mecrûha bakanlar!
Himmet, geliniz hep ezilenlerle koşanlar!
Nefret! şu büyük güle, şu ahrasa, şu hükme,
Zenginlere, zenginliğe...
Yok sen bana gülme!
Kardeşliği, insanlığı duymuşsan eğer sen
Bir lâhza düşün, ekseri servetleri nerden,
Nerden çıkarırlar?
Kanunu, rivâyâtı yalan hep, karışıktır
Her millet ü kavmin; buna şahitse, açıktır:
Çektiklerimiz hep...

Nefret, yine nefret, yine nefret beşeriyyat!
Kanûnuna, ahkâmına, eshâb-ı yesârın!
Mahvolmalı, kahrolmalı, zehrolmalı elbet
Agrâzı, deniyâtı şu esnâf-ı kibârın!
Her fikr-i müzehheb
Her nâle-i mazlûma terafuk eden alçak
Alçak ve sefil sayha-yı servet yetişir, bak,
Günden güne insan daha mazlûm, daha âciz,
Günden güne evlâd-ı beşer giryeye bihis,
Günden güne zulmet ü sefâlet... Yetişir! Ah
Doğ, gel bize artık ebedî nûr-ı musaffâ!...

● «İşçi sınıfının önderliği» sorunu, Fransa'da, bir süreden beri tartışma konusu olmaktadır. «Birleşik Sosyalist Partisi», bu alanda alışılagelen ilkelerin dışında birtakım ayrıntılar ileri sürdüğü gibi, 19. Kongresini hazırlamakta olan Fransız Komünist Partisinde de üyeler arasında belirli bir ölçüde görüş ayrılıkları izlenmektedir. Garaudy'den başka, sayısı önemli olmasa bile, düşünce nitelikleri ile ilginç sorunlara değinen parti üyeleri eksik değil. Konu şu: Bilinçli teknik elemanlar (mühendis vb.), memurlar, ücretliler, öğretim üyeleri, sınıf kökenleri ne olursa olsun, bugün eylem ve düşüncede, işçi sınıfının saflarında yer almaktadır. Şu halde, «klâsik» işçi sınıfı ve emekçi kavramı genişlemiş, «önderliğe» katılabilecek emekçi kitlesi yeni bir seviyeye erişmiş bulunuyor. Doğrudan doğruya artı-değer üreticisi olmak konusunda, (teknolojik gelişme yüzünden), örneğin mühendislerin rolü artık ön-plânda değil mi? Tartışma açıktır ve birçok memlekette, varılacak sonuçlara göre sosyalistlerin (düşünce ve örgüt farkları içinde) siyasi tutumları ilginç yöntem ayrıntıları, hattâ çelişmeleri gösterecektir.

● Fransız Komünist Partisinin yöneticileri ile Garaudy arasında başgösteren - ve Garaudy'nin görevden ayrılmasına kadar varan - önemli görüş ayrılığı, bir çok memleketin sol çevrelerinde geniş yankılar yaratmıştır. İtalya'da genellikle sol çevreler ve İtalyan Komünist Partisinin organı «Unita» gazetesi, Garaudy'nin düşüncelerini «çok ilginç» olarak nitelendirmektedir. Ayrıca «Paese Sera» gazetesi, «Humanité» gazetesinin Garaudy'nin bir savunma mektubunu yayınlamasını, Garaudy'nin görüşlerini paylaşan fransız partisinin kimi üyelerinin isteklerine karşılık verdiği biçiminde yorumlamaktadır.

● Garaudy'nin ortaya attığı görüşler Yugoslavya'da birçok tartışmaya yol açmaktadır. Gençler arasında, Garaudy'nin «Yeni Tarihî Blok» teorisi, genellikle olumlu karşılanmıştır. «Politika» gazetesi, Garaudy'nin «Sosyalizmin Büyük Dönemeci» kitabından geniş parçalar yayınlamıştır.

● «Pravda» gazetesine göre 1970 iktisadi plânı, önemli aksaklık ve yanılgıları düzeltmekle yükümlüdür. Sovyet resmi gazetesi, maden endüstrisinin 1968 ve 1969'da geri kaldığını, büyük kentlerde yiyecek zorluklarının ortaya çıktığını yazmaktadır. Sorumlu Sovyet şahsiyetlerinin eleştirilerine göre, endüstri ve tarımda beliren bu ağır durum, örgütsel kusurlarla olduğu kadar, ekonominin yeni gereklerinin kavranmamış olmasiyle de ilgilidir. «Pravda» gazetesi bu düşünceleri şöyle özetliyor: «Öyle bir aşamaya varmış bulunuyoruz ki, eski biçimde çalışmaya imkân kalmamıştır, yeni yöntem ve çözümler gerekmektedir.» Resmi organın, üzerinde en çok durduğu noktalar, bakanlıkların bürokratça davranmaları, iş kurumlarına güven göstermemeleri, bütün yetkileri tekellerinde tutmaları gibi örgütsel sorunlardır. Böylece «Pravda» gazetesinin yorumu, Sovyet sorunlarını inceleyen birçok sosyalist yazarın vardıkları sonuçları doğrulamaktadır. Yalnız üretim birimlerinin değil, emekçilerin teker teker, ekonomik ve politik kararlara katılmaları, düşünce ve söz hakkına malik olmaları sözkonusudur. Demokratik merkeziyetçilikle, merkez plânlama ile bu yeni tutum nasıl bağdaştırılır? Partinin rolü, emekçilere merkezin verdiği kararları onaylatmak mı sadece, yoksa partili-partisiz emekçilerin önerilerini, merkeze, devlete duyurmak, böylece sorumluluklara bilinçle katılmalarını sağlamak mı? Şimdilik yalnız ekonomi alanında yapılan eleştiriler, er-geç, politik örgütle emekçilerin ilişkilerini de kapsıyacaktır. Sovyetler Birliği'nde görülen bu yeni gelişme, kuşkusuz, bir iç sorun olmakla beraber, dış siyasette de olumlu etkilere yol açabilir.

● Bir süredir Çin'e çatmayan Sovyet basını, yeniden ağır suçlamalara geçmek zorunluğunu duymuştur. Tass Ajansına göre: «Maocu propaganda Çin'de bir harp havası estirmektedir. Pekin propagandası, bön uydurmalarını birkaç yıldan beri sürdürmektedir.»

● Pravda gazetesi, Garaudy'ye çatarak, kendisini Sovyetler Birliği'ne iftira etmekle suçlamaktadır. Pravda, bu arada şunları yazmaktadır: «Garaudy öyle bir izlenim vermek istiyor ki, sosyalizmi kuran ülkeler, kabul edilebilir veya reddedilebilir, başka başka «modeller» öngörebilirler. Bu, oportünist bir 'tez'dir; ister sağdan, ister soldan gelsin.» Bu görüş, bilindiği gibi, yeni değildir. Genellikle Sovyetler Birliği'ndeki yorumcular, Togliatti'nin, ölümünden az önce savunduğu «çok-merkeziyetçilik» (polycentrisme) ilkesine, yani ülkelerin, marksizmin temel ilkeleri çerçevesi içinde, çeşitli sosyalizm modelleri yaratmalarına karşı daima çok «soğuk» davranmışlardır. Oysa ki, beğenilse de beğenilmese de, çok-merkeziyetçilik, yani her ülkenin kendi sosyalist modelini yoğurması, artık bir oldu-bittidir. Bunu durduracak, ancak silah kuvvetidir. Çekoslovakya'da bu mümkün olmuştur, ama Çin'de, Arnavutluk'ta, ya da Yugoslavya'da değil. Üstelik, dünya büyük!

● Kanlı bir sağcı cuntanın işkenceleri ve Amerikan emperyalizminin diktası altında bulunan Brezilya'da silaha sarılmak zorunda kalan devrimciler, hem çok önemli başarılara, hem de geçici yenilgilere uğruyorlar. Che Guevara'nın «ocak» köy gerilla yönetimine karşın, şehir gerillasını (köy üsleri ile birlikte) öngören lider Marighela, tuzağa düşürülerek öldürülmüş, fakat örgütü şehir ve köylerde yayılmaya devam etmiştir. Che'nin görüşüne göre şehir garillası, ancak köy garillasına destek olmakla yükümlüdür. Marighela'ya göre ise şehir ve köylerde gerilla, denk önemdedir ve gerillanın ilk darbeleri şehirlerde kendini göstermelidir. (Amerikan sefirinin kaçırılması, tutsakların hapisten ve yurttan çıkarılmaları, radyo istasyonlarından devrimci bildirilerin zorla okutulması vb.)... Marighela, vuruşarak ölmeden önce, köylerde de örgütler kurmuş, eylemini başlatmıştır. Che'nin ve Marighela'nın ölümleri, Güney Amerika'da devrimcilerin çalışmalarında ve yöntemlerinde yeni gelişmeler getirecektir, ama, anti-emperyalist savaş hazlanacaktır.

● Bürokratların Sovyet bütçesine yüklediği ağır ödemeleri hafifletmek ve üretimden ayrılmış kişi sayısını azaltmak için Sovyet hükümeti, yalnız Moskova şehrinde, 60.000 memuru işten çıkarmıştır. Bu tedbiri ilginç ve olumlu olarak nitelendiren Sovyet işleri uzmanları, bürokratçılıkla savaşın sürüp sürmeyeceğini, politik alanda uygulanıp uygulanmıyacağını anlamak için, 1970 yılının getireceği gelişmeleri beklemek gerektiğini yazmaktadırlar.

asım bezirci

ilk sosyalist şairimiz : RASİM HAŞMET

1

Rasim Haşmet ilk sosyalist şairimizdir. Ama ne adını edebiyat tarihlerinde bulabilirsiniz, ne de şiirlerini antolojilerde görebilirsiniz. O kadar ki, hemen hemen her şiir yazanı kitabına alan **İbnülemin Mahmut Kemal** bile **«Son Asır Türk Şairleri»**nde ona yer vermemiştir.

Oysa, Rasim Haşmet yalnızca ilk sosyalist şairlerimizden değil, ilk sosyalist gazetecilerimizdendir de. 1908 de İzmir'de **Mehmet Necdet**'in çıkardığı söylenen (?) **Irgat** gazetesi bir yana bırakılırsa, 1909'da **Amele** gazetesini yöneten Rasim Haşmet ilk sosyalist gazetecimiz sayılabilir. Öyleyken, adına basın tarihlerinde de, ansiklopedilerinde de rastlanmaz.

Bundan ötürü de çok az kimse tanır onu. Nitekim ben de varlığını geçen yıl **A. Cerrahoğlu**'nun bir kitabından öğrendim. Kişiliğini, eserlerini merak ettim. Araştırdım, sağa sola başvurdum, fakat yeterince aydınlanamadım. Ancak, **«Tarihçesi Ve Örnekleriyle Toplumcu Şiirimiz»** üstüne yaptığım inceleme sırasında bazı yeni bilgiler edindim. Gerçi bu bilgiler de yetersiz. Ama, öncekilere eklenince, Rasim Haşmet'in kişiliğini biraz daha gün ışığına çıkarıyor. Onun için, bu bilgileri - ilerde tamamlanması dileğiyle - yayınlamağı yararlı gördüm.

2

Bölük pörçük de olsa bazı yayınlardan ve sayın **Abidin Nesimi** ile şairin kızkardeşi **Kaya Tanca**'dan öğrendiğime göre, Rasim Haşmet'in hayatı şöyle:

Rasim Haşmet, genç yaşta ölen ressam **Haşmet Akal**'ın babasıdır. 1888 (?) yılında Selânik'te doğdu. Annesi Zekiye Hanımdı. Babası Haşmet Beydi, ticaretle uğraşıyordu.

Rasim Haşmet önceleri cılız, hastalıklı bir çocukmuş. Okula gidemiyormuş. Bu yüzden ilk öğrenimini evde yapmış. Sonraları iyileşerek ortaokula devam etmiş. Selânik'teki Fransız Mektebi'ni bitirmiş. İstanbul'a gelerek Hukuk'ta öğrenimini tamamlamış. Bir süre İzmir'de öğretmenlik yapmış.

Rasim Haşmet yazmağa öğrenci iken başlar. İlkin, Bulgar asıllı **Vlahof Efendi**'nin açtığı sosyalist klübe üye olur. Ardından, 1909'da **Benaroya**'nın Selânik'te kurduğu **Sosyalist İşçi Federasyonu**'na, o günkü deyimle **«Sosyalist Amele Heyet-i Müttehidesi»**ne katılır. Federasyon dört dilde (Bulgarca, Rumca, Yahudice, Türkçe) bir haftalık yayın organı çıkarır. Organın Türkçe nüshasının, yani **Amele** gazetesinin yazı işlerini **Rasim Haşmet** yönetir. (Gazete ancak dört sayı çıkabilir.) Ondan sonra **Yeni Asır** gazetesi ile **Bağçe**, **Genç Kalemler**, ve **Yeni Felsefe** dergilerinde yazılar, şiirler yayımlar (1909 - 1913). Bir yandan istibdada karşı çıkarken, bir yandan da sosyalizmden ve sosyalistlerden söz açan yazılar kaleme alır. Bunlardan, **«Mezahib-i İçtimaiye»** başlığı altında 1911'de **Yeni Felsefe Mecmuası**'nda (sayı 10 - 14) tefrika edilen incelemesi dikkate değer. Ayrıca, bu arada, sosyalist anlayışla yazılmış şiirler de yayımlamaktan geri durmaz.

Rasim Haşmet, Balkan Savaşı sırasında Selânik'tedir. Yunanlıların orasını işgali üzerine 1913'te İstanbul'a kaçmak zorunda kalır. **Eşref, Musavver Eşref, Zekâ, Tenkit, Hâle, Rebap** gibi dergilerde yazıları, şiirleri basılır. 1915'te Konya'da Mektebi Sultani'de felsefe öğretmenliğine atanır. İki yıl sonra İstanbul'a gelir. Gelenbevi Lisesinde öğretmenlik görevini sürdürür. 1919'da 31 yaşında Bakırköy'de veremden ölür.

3

Rasim Haşmet, **Bezmi Nusret**'in açıkladığına göre, **«tab'an gayet velûd idi. Çok ve kolay yazardı.»** (1) Fakat yazılarını kitap halinde toplamamıştır. Gerçi kızkardeşi Kaya Hanım bir eseri olduğunu sanıyorsa da, bütün aramalarıma karşın, bulamadım.

Rasim Haşmet'in şiirleri pek güçlü sayılamaz. Üstelik sosyalist eğilim taşıyanları da azdır. Belki başkaları da vardır, ama ben yalnızca iki şiirini gördüm: **«Sosyalizm Arkasında»** (2) ve **«Kardeşlik»** (3).

Şiirlerden birincisi **Saint Simon**'a adanmıştır. Biçimce yer yer Tevfik Fikret'i andırmakla birlikte, özce ondan ayrıdır. Şiirde kapitalistlerin rahat yaşayışıyla emekçilerin çileli yaşayışı karşılaştırılır. Sınıflar arasındaki eşitsizliğe parmak basılarak toplumsal adaletin gerekirliği ortaya konur. İkinci şiir ise — adından da anlaşılacağı gibi — insanlar, sınıflar, milletler arasında barış ve kardeşliğin kurulması özlemini dile getirir. Savaşı, ırkçılığı, zorbalığı yerer.

Rasim Haşmet'in şiirleri estetik yönden zayıf da olsalar, içerik yönünden güçlüdürler. Ayrıca, Sosyalist edebiyatımızın ilk örnekleri olmaları ve çağlarına göre sade bir dille yazılmaları dolayısıyla önemleri büyüktür.

---

(1) Bezmi Nusret Kaygusuz - Bir Roman Gibi, 1955, S. 40

(2) Bağçe Dergisi, 1325, sayı 9

(3) Bağçe, 1325, Sayı 11

Sosyalizm Arkasında

— Saint Simon'a —

«Madenin ortasında bin beş yüz
Yahut üç bin kişi vefat etmiş!
Ne olur? Sen ve ben veya âlem
ölüverdik mi hep, nedir müdhiş?»
Şezlonga yayılmış ve müdebdeb salonunda
Zengin; bunu vicdân ü lisâniyle diyorken,
Bir yanda düşen fakrile hep zevk ediyorken,
Biçâre beşer! Ağlaşıyor, ağlaşıyordun;
«Kanun - ı müsavatı» mükedder arıyordun!...

Memnûn u musahhar, mütehakkim, mütefahhir,
Yalnız büyüyen bütçesinin hükmüne tâbi...
Zengin o servetle, saadetle mübâhi;
Pür zevk ü şetaret
Hep eğleniyor, hep yaşıyor, hep gülüyorken,
Mes'ud oluyorken
Bir savt-ı semavi-yi beşer, savt-ı fazilet:
— Lâkin bu hazâinde onun elem-i fakrın
Destinde - diyor kudretin hikmet ü ruhu
Bir hiç, o kadar sendeki kıymet ü asâlet!

Fakrın ve fakirin bu hezain-i mütehakkim!
Şevkinle, sürûrunla onun kendi elinde
Bir cüz'ü atalet sen bu çamurdan gibisin
Yükselmeğe yüksekliğe saik mi hayalin?
Yükselme fakat, sonra yine hâke düşersin!

Binlerce asır aynı mezâlimle yaşarken,
Her şâhika-i zahmı bu kollarla açarken,
Her serveti bunlar sana takdim ediyorken
Hâlâ ne diyorsun! «Ölüyormuş, ne olurmuş!»
Gaddâra ne kadar nefsine hattâ kurulurmuş!
Lâkin senin ismin, o büyük şöhret ü miras
Zâlim babanın gadr ü tahakküm eseriyle,
Sen rahat ü şevkinle saraylarda gezerken;
Gülşenlere, ezhâra temellükle gülerken,
Hânende, mağazanda küçük yavrulariyle
Yüzlerce fakir âh ediyor; kız, ana, hâsir
Hep ağlaşıyor, inleşiyor, hasta vü fâtir.

Biçâre beşer! İşte terakki vü hukûkun!
Sâyin sana bir parça medâr olmasa heyhât
Fevkinde uçan kartala mahkûm, müteessir
Elbette perişan olacaksın ve ölürken
Sen külbende kalmış müteverrim oluyorken
Zengin, balolar seyredecek sarfile altın.
Altın ki senin nimet-i asli-yi hayâtın
Altın ki bu zicretine mat'un-ı maişet
Girdâb-ı mesâide gülen vech-i teselli!

Nefret! Ebedî âlem-i pür gayz ü kibâre
Nefret!
Geliniz yaraya, mecrûha bakanlar!
Himmet, geliniz hep ezilenlerle koşanlar!
Nefret! şu büyük güle, şu ahrasa, şu hükme,
Zenginlere, zenginliğe...
Yok sen bana gülme!
Kardeşliği, insanlığı duymuşsan eğer sen
Bir lâhza düşün, ekseri servetleri nerden,
Nerden çıkarırlar?
Kanunu, rivâyâtı yalan hep, karışıktır
Her millet ü kavmin; buna şahitse, açıktır:
Çektiklerimiz hep...

Nefret, yine nefret, yine nefret beşeriyyat!
Kanûnuna, ahkâmına, eshâb-ı yesârın!
Mahvolmalı, kahrolmalı, zehrolmalı elbet
Agrâzı, deniyâtı şu esnâf-ı kibârın!
Her fikr-i müzehheb
Her nâle-i mazlûma terafuk eden alçak
Alçak ve sefil sayha-yı servet yetişir, bak,
Günden güne insan daha mazlûm, daha âciz,
Günden güne evlâd-ı beşer giryeye bihis,
Günden güne zulmet ü sefâlet... Yetişir! Ah
Doğ, gel bize artık ebedî nûr-ı musaffâ!...

« PİRAMİDİN TABANI » (x)

sabahattin eyuboğlu

Pramid biçimlerin en o-turaklısı, en kolay kurulup en zor bozulanı, yan yatırmakla bile yuvarlanmak, yürümek bilmeyeni, zamana, dış etkilere en dayanıklı olanıdır. Olduğu gibi kalmasını istediğimiz bir anıtın piramidimsi olması doğanın ve aklın kanunlarına uygundur. Ama değişmesini istediğimiz bir toplumun düzeni pramid biçimindeyse, doğanın ve aklın ilk buyruğu bu biçimi değiştirmek olacaktır. Bu biçimin en büyük özelliği tabanının genişliği ve dört bir yanına dağılan ağırlık altında yere yapışıklığıdır. Bu yüzden biçimlerin en çok statik, en az dinamik olanı denebilir ona. Öyleyse tabansız, ya da yere yapışmaz, yürür tabanlı bir biçim aramak gerekir toplum yapısı için. Hangi biçim olabilir bu, geometrinin bütün biçimleri arasında? Silindir, evet, dönen ve yürüyen tabanlı dinamik silindir...

Nerdeyse kırk yıl önce, Cumhuriyetimizin bugün artık unutulmaya başlayan yoksulluk yıllarında, bir öğretmen okulu öğrencisi böylesi devrimsel biçimler ya da biçimsel devrimler yoğuruyormuş kafasında. Sonradan somut olarak görmüş piramidi ve kırkbin köyü kapsayan tabanını. Bu tabanı, yüzyıllardır taşıdığı ağırlıktan kurtarmak için kurulmuştu Türkiye Cumhuriyeti. Mustafa Kemal bu tabanı kımıldatmak için girişmişti üst-yapı devrimlerine ve şöyle anlatmıştı pramidin tabanını ve özlediği yeni toplum biçimini:

«Türkiyenin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiyenin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete hak kazanan ve lâyık olan köylüdür. Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin iktisat siyaseti bu temel gayeyi gerçekleştirmeye yönelmiştir.

Efendiler! Diyebilirim ki, bugünkü felâket ve sefaletin biricik sebebi bu hakikatın gafili bulunmuş olmamızdır. Gerçekten, yediyüz yıldanberi dünyanın dört bucağına sevkederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yediyüz yıldan beri emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna karşılık daima tahkir ve tezlil ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asil sahibin huzurunda bugün utanç ve saygıyla hakiki yerimizi alalım.»

(1 Mart 1922)

Bu bir sosyal devrime çağrıydı elbet, ama Mustafa Kemal bir sınıf adına dikta yolu nu tutmadı, tutamazdı. Sınıfsız bir toplum özlemiyle yeni bir devlet, millet ve anayurt kurmaktı işi. Sosyal yapıya yeni biçimini gittikçe uyanacak taban verecekti; bu uyanışı engelleyen üst yapı kurumlarını toptan değiştirebilecekti. Sözde bilimsel kimi sosyalistlerin biçimsel diye hor gördüğü dil, tarih, yazı, din, yasa, töre, kılık, eğitim, öğretim, yönetim reformlarının her biri sınıf ayrıcalıklarına karşı ve sosyal devrimden yana atılımlardır. Atatürk tabandan gelecek devrime, tepeden inme ışıklar ve tutamaklar getirmiştir. Bir başka türlü söylersek, Atatürk sosyal devrimin öncüsü olmaktan çok yardımcısı olmak istiyordu. Taban bilinçlenerek tabanlıktan kendi istemiyle çıkmalıydı. Yoksa piramidi yerinden oynatmaya hiç bir kadronun gücü yetmez, boşuna kan dökmekle kalırdı.

İşte Köy Enstitüleri, Atatürk'ün tabanı bilinçlendirme çabalarının en verimlilerinden biri olarak ve türlü nedenlerden gecikerek ölümünden hemen sonra yurt ölçüsünde gelişmeye başlamıştı. Piramidi silindire çevirip yürütmeyi tasarlayan gencin yeri elbet Köy Enstitüleri olacaktı; öyle de oldu. Ben kendisini Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde müdürüm olarak tanıdığım zaman Hürrem Arman bu büyük eğitim seferberliğine çoktan katılmış, tabanın Karadeniz kıyısında Beşikdüzü Köy Enstitüsünü kurmuştu. Tonguç Babanın en güvendiği müdürlerden biriydi. Bir kaç yıl içinde köylü öğrencilerinin emeğiyle bir balık işletmesini kendi kendine yürüyecek hale getirmişti. O işletme daha birçokları gibi işletilmez olalı yirmi yıl geçti gitti. Ama Hürrem Arman'ın yeni çıkan «Piramidin Tabanı» adlı kitabında bir daha yaşıyoruz o coşkun günleri.

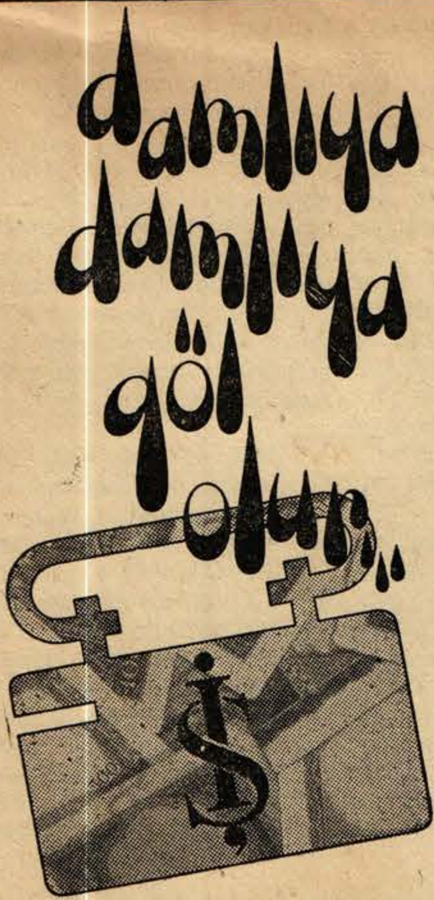
Bu kitap, ikinci yarısı da çıkınca, Köy Enstitülerinin ne olup ne olmadıklarını anlatmakla kalmayacak, sosyal devrim için taban eğitiminin ne ölçüde önemli ve ne cömertçe verimli olduğunu gösterecektir. Ayrıca sağdan ve ne yazık ki soldan Köy Enstitülerini bir utopya sayanlar bu kitaptan, alabilirlerse, yaman bir gerçekçilik dersi alacaklardır.

Ergeç uyanacak tabanın silip süpüreceği sağcıların Köy Enstitüleri üstüne söyledikleri abuk sabuk sözlerle ilgilenmesek de olur. Ama insanlığın geleceğine çevrik olan solcuların Köy Enstitüleri üstüne söyledikleri kalburdan geçirilmeli ve abuk sabuk konuşmaları karşılıksız kalmamalıdır. Kimi solculara göre sosyal devrimi olmayan Atatürk ve İnönü'nün yönettiği Türkiyede kurulmuş olan Köy Enstitüleri ancak faşist olabilecekleri için hiç kurulmamalıydılar. Bunlara, Hürrem Arman'ın kitabından kanıtlar çıkarılarak verilecek karşılık şudur: Toptan aldanmanız bir yana Köy Enstitüleri faşist eğilimli gençleri bile sosyal devrimciliğe çevirmiş oldukları gibi, Köy Enstitülerini yıkan yöneticilerin de faşist eğilimli olduklarıdır. Kimi solcularımıza göre de Köy Enstitüleri her ne kadar sosyal devrime çevrik değerli kurumlarsa da, vakitsiz ve boşuna kurulmuşlardır. Önce sosyal devrim yapılıp sonra bu yola engelsizce girilmeliydi. Bunlara verilecek karşılık da, yine Hürrem Arman'ın kitabına dayanarak şu olabilir: Türkiyede tabandan gelmeyen bir sosyal devrim dayanak bulamaz; tabandan gelmeyenlerin yapacakları sosyal devrim boşuna kan dökmekle kalır; birikim sağlayacak her kurum bir gün yaşayacak da olsa kurulmalı, birikimsiz ve bilinçsiz sosyal devrimlerden yalnız sağcıların yararlanacağı düşünülmelidir. Kimi solcularımıza göreyse sosyal devrim köyden değil şehir işçilerinden çıkacağı için Köy Enstitüleri ha olmuş ha olmamış. Bunlara verilecek karşılık da şudur: Türkiye şehirlerinde işçilerin büyük çoğunluğu köyden gelmedir ve daha tam bilince de ulaşmamıştır. Bu durum, işçi yoğunluğunun ve örgütlenme hareketinin büyük ölçüde arttığı zaman de ğişeceğine göre, devrimci çabanın her olanaktan yararlanıp köye yönelmesi gerekti.

Köy Enstitülerini boşuna harcanmış bir çaba sayanlar, gerçeklerimize çok uzaktan, çok yukardan bakanlardır.

(FORUM : 4)

(+) Hürrem Arman: Piramidin Tabanı, Köy Enstitüleri ve Tonguç, Ankara 1969.

METİN ELOGLU BALABAN'A SORUYOR :

1 **Sanatsal serüveninizi, resim'i tutturuşunuzun eşiklerini, gelişiminizdeki ana ögeleri aşağı-yukarı biliyoruz. Ama, DAM'dan çıktıktan öte, hele hele «Şair Baba»yı yitiriverince bir şaşalamanız olmadı; giderek, kişiliğinizi daha somutça yansıtan tadılmadık yapıtlar kodunuz ortaya.**

2 **Şu sorumuzu nasıl yanıtlarsınız: Belli bir «akademik» öğrenimden geçmeden, Batı'yı yerinde görüp tatmadan, resimle ilgili bir çevrenin epey uzağında nasılına sürdürüyorsunuz uğraşınızdaki bu başarıyı?**

3 **Bir ara sizi pışpışlayıp, diyelim Meksika'ya göndermek için yeltenenler oldu. Bu olumlu ilginin suyadüşüş nedenleri bizlerce giz olarak kaldı hep..**

4 **Özbeöz yörenizin biçimsel öyküleri köken tutumunuz. Bu, elbette tükenir kaynaklardan değil. Ne ki, -özelikle son yıllarda- nakışımsı bir yönteme yöneldiğiniz de yadsınamaz. Bu tutumunuzu azıcık soyuta kayma olarak niteliyebilir miyiz? Ya da, «figür» den kopma gibisine bir özeniniz var mı? Nuri İyem, non-figüratif'i alabildiğine savunduğu dönemlerde: «Ben hep Kasımpaşa'lılığı yansıtıyorum» demişti de...**

5 **Bir de yazar yönünüz var. Üç betiğiniz yayınlandı. Bu alanda da hazırladığınız yeni belge-yapıt'larınız var mı? Öte tasarılarınız?**

6 **Şunca yıllık, karmaşık sanat yaşamınızda en unutmadığınız bir anı?**

BALABAN'IN CEVABI GELECEK SAYIDA

sosyalist yayıncılık üzerine

ergin eroğlu

27 Mayıs Anayasasının sağladığı özgürlük ortamı çerçevesinde, yayın hayâtımızın şimdiye kadar görülmemiş bir canlılık kazandığına şüphe yok. Tarihimizde ilk kez, meselelerin alışılagelmiş kalıplardan sıyrılarak, gelecek için büyük ümitler vâdeden bir tartışma düzeyine ulaştığını görmekteyiz. Şüphesiz, düşünce özgürlüğünün karşısındaki engellerin tamamen giderildiği iddiasında değiliz. Ne var ki, temel yasa hükmü haline getirilmiş ilkelere dayanılarak, yurdumuzun gerçeklerini dile getirebilme imkânlarının gitgide ağırlık kazanmakta olduğu da su götürmez. İlk kez bu anayasanın teminatı altında, sosyalist düşüncenin siyasî partiler plânında temsil edilebilmesi ve temel kaynaklarla ilgili kitap çevirilerinin, çeşitli yayınların -sınırlı da olsa- yapılabilmesi az şey değildir. Sosyalist dünya görüşünün, bu şartlar içindeki meşruiyet mücâdalesinde kaydettiği ilerleme, târihimizin hiç bir dönemi ile karşılaştırılamıyacak oranda, 1960 sonrasının sosyal gelişme çizgisinde yoğunlaşmıştır.

Bu olumlu gelişme, yarının mutlu Türkiyesinin müjdecisi olarak kıvançla karşılanırken, gelişmenin toplum gerçekleri ile organik bağlantılarını kurmak, ona plânlı ve disiplinli bir yön vermek ihtiyacının kaçınılmazlığı meselesi üzerinde de önemle durulmalıdır. Sosyalist yayıncılığın, eylem-ideoloji ayrılmazlığındaki yapıcı rolü, onun düzenli bir tempo içerisinde yürütülebilmesi ile mümkün olur. Sosyalist eylemin, hareket noktasını ve gelişme kanunlarını, yaşanılan ülkenin objektif şartlarında bulabileceği nekadar doğru ise, onu temel teorik kaynaklar ve dünya ölçüsündeki gelişmelerle irtibatlandırarak, organik bir bütün halinde ele almak zorunluluğu da o kadar gerçektir. Kaynaklardan kopuk, uluslararası hareketlere yabancı ve ideolojik bütünlüğe kavuşturulmamış bir sosyalist eylem düşünülemez. Ozaman, temel kaynak kitapların ve dünya konjonktüründeki gelişmelerle ilgili değerlendirmelerin, sistemli bir şekilde dilimize aktarılması yanında, eylemin evrensel bütünlüğünü gözden kaçırmadan, ülkemizin meseleleri ile ilgili yayınları geliştirmek ve güçlendirmek gibi bir görevle karşı karşıya geliriz. Bugün, bu görevin gereken önem ve ciddiyetle ele alındığı söylenemez. Kısa süre içinde bu eksikliğin giderilemiyeceği de açıktır. Bu gerçeği, yüzdeyüz, Ceza Kanunumuzdaki yasaklayıcı maddelerle açıklamak ise, kanaatimizce, sorumsuzluktan öte bir anlam taşımaz. Evet, Ceza Kanununun maddeleri keskindir. Anayasaya rağmen, yayınlarla ilgili antidemokratik uygulamalar hepimizce bilinmektedir. Ancak, kabûl edilmelidir. ki, yayıncılık hayatımızın bugünkü durumu, yasalar çerçevesinde bile böyle bir ihtiyaca cevap vermekten henüz epeyce uzaktır. Yayıncılık hayatındaki başıboşlukla açıklayabileceğimiz bu durum, yasaların verdiği haklardan gereğince yararlanmayı engellemektedir. Yayın alanında bir dayanışma ortamının gerçekleştirilebilmesi, şimdilik siyasi parti çerçevesinde mümkün görünmemektedir. Ancak parti dışında, particilik anlayışı ile âhenkli bir tempo içinde bir dayanışmaya gidilebilir, gidilmelidir de. Böylece, yayın hayatımızın kazanacağı birlik ve eylem gücü, bugün dağınıklık içinde bulduğumuz sosyalist potansiyelin tutarlı bir bütün hâline gelmesinde önemli rol oynayacaktır.

Oysa, yayınevlerimizin durumuna bir göz atacak olursak, sayıca fazla, dağınık ve biribirleri ile irtibatsız olmaları yanında, daha çok ticari amaçlar gözettiklerini görmekteyiz. Az sermayeli oluşları, teknik bilgi ve imkânlara daha çok kavuşulabileceğine şüphe bulunmayan bir dayanışma içine giremeyişleri, verimliliği de azaltmaktadır. Yayıncılığın bir geçim kaynağı haline getirilmesini gerektiren bu durum, yayın işi ile uğraşacak yeterli kadroların kurulmasını engellemektedir. Çevirilecek kitapların rastgele seçilmesi, aynı kitabın ayrı ayrı yayınevleri tarafından türkçeleştirilmesi gibi daha çok ticari amaçlara yönelen tercihler, böyle bir dağınıklığın ve plânsızlığın kaçınılmaz sonuçlarındandır. Yabancı kaynaklardan yapılan aktarmalarda, en gerekli olanların önem sırasına göre ele alınmaları değil de, herhangi birinin, ya da tesadüfen ele geçenin üzerinde durulması eğilimi ağır basmaktadır. Yabancı ülkelerde yapılan yayınların yeterince izlenebilmesi, ve Türk yayıncılığı ile bağlantılarının kurulabilmesi hiç şüphesiz, bu dağınıklık içinde, istenilen ölçüde gerçekleştirilemez. Dış yayınlarla olan ilişkilerin sistemli bir şekilde yürütülemediğini birkaç örnekle belirtmek isteriz: Dışarıda, Türkçeleştirilmesi büyük bir ihtiyaç hâline gelen yığınla kitap bulunduğu gerçeği yanında, «L. Séve, Felsefe ve Siyaset, 1962» ve «André Barjonet, Kapitalist Sömürme, 1963», 1968 yılında dilimize çevirilebilmiştir. Yine, «Albert Soboul. Fransız İnkılâbı Tarihi, 1962» ve «J. Duclos, Birinci Enternasyonal, 1964» adlı kitaplar, ancak 1969'da türkçeye aktarılabilmiştir. Daha birçok örnek gösterilebilir. Öyle sanıyoruz ki, böyle sakıncalı durumların nedenleri, sadece yasaların baskısı ile açıklanamaz. Bu, daha çok, birlik ve dayanışmaya gidilemeyişin doğurduğu bir sonuçtur. Bazı kitapların, 1960 sonrasında bile, yayımlandığı tarihte türkçeleştirilmesine izin vermeyen bir politik ortamın bulunduğunu inkâr etmek istemiyoruz. Ancak, «Fransız İnkılâbı Tarihi» gibi, ideolojik yanı olmayan bir tarih bilgisi kitabının, yayımından yedi yıl sonra dilimize çevrilebilmesi, Türk yayıncılığı adına üzücüdür. Ayrıca, örnek gösterdiğimiz kitaplarla aynı derecede sakıncalı olması gereken bazı kitapların, üç-dört yıl önce dilimize aktarılması mümkün olabilmiştir.

Sosyalist eylemin bir bölümünü teşkil eden sosyalist yayıncılığın da, herhalde bir birlik ve dayanışmaya yönelmesi, artık zorunluluk haline gelmiştir. Dağınık küçük sermâyelerle ticari amaçlar üzerine kurulan yayınevleri, kısır kalmağa mahkûm olmaktan da öte, sosyalist eylemin, içinde bulunduğu bugünkü ideolojik dağınıklığın da bellibaşlı sebeplerinden sayılmalıdır. Burada, yeri gelmişken bir noktayı daha belirtmek isteriz: Mao'culuğa, Guevera'cılığa, Marcuse'ciliğe fazlaca belbağlamış anarşist ve Cohn Bendit tipindeki lider eğilimlerini sosyalist gençliğe empoze etmeğe çalışmak, sosyalizm adına yayıncılıkla bağdaşmaz. Bunun sorumluluğu, herhalde küçümsenmemelidir.

Yayıncılıkta önemle ele alınması gereken konulardan biride, dergi ve gazetecilik olmalıdır. Sosyalist eyleme yön verici, birlik anlayışı içinde yürütülmesi gereken bu tür yayınların yapılamadığını, üzüntü içinde görmekteyiz. Örgütle bağlantı kurmak gereğini önemsemeden çeşitli yayın organları çevresinde gruplaşan aydın zümrelerden her biri, sosyalist doğrultuda ayrı ayrı görüşlerin temsilcisi olmak iddiasındadırlar. Her biri, kendi görüşüne uygun bir strateji çizgisinde devrimci potansiyeli toplamak ister. Bu gerçek gözönünde bulundurulursa, partiyi bugün içinden çıkılması güç duruma getiren parti - içi ihtilâfların gerginleşmesini, sadece yöneticilerin yanlışlıkları ile açıklamak doğru olmaz. Hiç şüphesiz, parti-dışı aydın grupların yönetimindeki yayın organlarında, bazı meselelere karşı sert ve ölçüyü kaçıran yayınlara aşırı yer verilmesi de partinin yıpranmasında önemli bir rol oynamıştır. Parti organı olabilecek bir gazete ya da derginin, hiç değilse mütevazi ölçülerde uzun ömürlü olamayışı ise, örgüt anlayışını benimsemiş kadroların kurulamaması ile izah edilebilir.

Sosyalist eylem; politik örgütü, yayın organları, yayınevleri ve çeşitli kuruluşları ile bir bütünlük içinde yürütülmelidir. Bu unsurlar içinde politik örgütün öncülük görevini yüklenmesi kesin kuralı tartışma götürmez. Temel kuruluş olan politik örgütle, bu yan kuruluşların âhenkli bir bütünlük gösterebilmesi, ilişkilerin bilimsel sosyalizm temeline oturtulmuş objektif değerlendirmeler çerçevesinde yürütülmesi ile sağlanır. Örgütün, yan kuruluşlarla ilişkileri düzenleyici rolü yanında, bu kuruluşların da örgütün hareket çizgisini yakından izlemek ve gerektiğinde yapıcı olması gereken tenkit ve eleştirilerden kaçınmamak görev ve sorumluluğu vardır. Ne var ki, yan kuruluş olmanın rolünü bile kolay kolay benimsemeğe yanaşır görünmeyen bu yayın organları çerçevesindeki aydın grupların, yapıcı olmaktan çok yıkıcı tenkit ve eleştirilere yöneldikleri gözden kaçmamaktadır. Türkiye'nin gerçekleri iyi değerlendirildiğinde, özellikle kişileri hedef tutan yayın saldırılarının, örgütü yaralamak gibi ağır sonuçlar doğuracağı da ortaya çıkar. Nitekim, bugün bu sonuçları görmekteyiz. Eylemin geleceği adına asla bir ölçü kabûl edilemiyecek olan kısa zaman aralarındaki başarısızlıklar için, birdenbire olağanüstü telâş gösterileri yaparak, ille de birini suçlamak yoluyla yayın sorumluluğundan kurtulunamıyacağı açıktır. Elbette ki kişisel hatalar hoşgörü ile karşılanmıyacaktır. Hele bu hata, sosyalizm doğrultusundan sapma yönünde olmuşsa, birlik bozulmasın diye susmak da tabiidir ki doğru olmaz. T.İ.P.; bugün programı, tüzüğü ve kadrosu ile yörüngesine oturmuş tutarlı bir sosyalist parti niteliğinde değildir ama, böyle bir nitelik kazanmağa da uygun kuruluştadır. Bu gerçek, sosyalist yayın organlarını yöneten aydınlarımızca gerektiği ölçüde değerlendirilirse, bilimsel sosyalizmden sapma endişelerini, yangına körükle varmağa götürürcesine yayın yapmanın sakıncalarını da kolaylıkla anlamak mümkün olacaktır. Öyle sanıyoruz ki, bugün yayın yoluyla parti yöneticilerine karşı yapılan suçlamalar, insaf ölçülerini aşmıştır. Suçlamayı yapan bu yayın çevrelerinin, bizzat kendi durumlarını eleştirebilmeleri ise çok arzu edilir. Sosyalist meselelerimizin çıkmazına, âdetâ falanın, ya da filanın tasfiyesinden ibaretmişçesine çok yüzeyden bakarak yorumlara gitmek, tek kelime ile yanlıştır. Türkiye'de, henüz aranılan nitelikte bir kadronun yetişmemiş olduğu bilinmektedir. Ancak yetişecektir, yetişmektedir de.

Henüz tâze bir fidan durumundaki sosyalist örgütümüzün, bugün için kıyasıya budamalara tahammülü yoktur. Örgütün dağılmasına kadar gidebilir bu. Örgütsüz bir sosyalist eylemin yürütülemiyeceği ise çok açıktır. Sosyalist eylemin bugünkü dağınıklıktan kurtulabilmesi için, gerek parti-içi, gerekse parti-dışı sosyalist çevrelerin yersiz iddialardan vazgeçerek, meseleleri kişisel plânda değil, örgüt plânında ele almaları gerekmektedir. Sosyalist yayıncılığımızın bu gelişmede büyük katkısı olacağına inanıyoruz.

onbeş günlük, pazartesi günleri çıkar, siyaset, iktisat, kültür dergisi.
150 Kuruş

Yıl : 16 ● Cilt : XXIII ● Sayı : 374 ● **Yönetim yeri :** Yenişehir, Büyük Han 55 — Ankara ● **Haberleşme adresi :** FORUM dergisi, P. K. 131 — Ankara ● **Telefon :** 17 87 37 ● **İlân :** arka kapak 1000 Tl. (iki renkli : 1500 Tl.) — İç sayfalarda santimi 15 Tl. (sürekli ilânlarda indirim yapılır) — Yayın ilânları : kelimesi 75 kuruş ● **Abone :** yıllık 30, altı aylık 15 Tl. — ABD (uçak) 136 Tl. — Avrupa (uçak) 85 Tl. — Yabancı devletlere (âdi posta) 67 Tl. ● Eski sayılar 300 kuruş ● **Dizgi ve baskı:** Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti., Sanayi Cad. Demir İşhanı, Ulus - Ankara, Tlf : 11 68 70 ● **Dağıtım :** Hürriyet Dağıtım A.Ş. — Cağaloğlu/İstanbul, Tf: 273854 ● — FORUM ve yazarın adı belirtilmeden yazı aktarılamaz —